

FILMKULTURA

SZERKESZTI: LAJTA ANDOR

I. ÉVFOLYAM
= 7. SZÁM. =
1928. NOV. 1.

PUREBL GYŐZŐ
dr.
székesfőv. tanácsnok,
kormányfőtanácsos, a
Paedagogiai Filmgyár
elnöke.

ÁRA 1 PENGŐ

MEGJELÉNÉSEINK

1928—29

Kelet	A film címe
Augusztus	
23. A vérző cirkusz	Főszereplők: Mary Johnson, Kurt Gerzon
23. Idill egy párizsi szállodában	Főszereplő: Constance Talmadge
Szeptember	
6. Marietta királysága	Főszereplők: Lya Mara, Ralph Roberts
13. A néma vádló	Főszereplő: Gina Mannes, H. A. Schletow
27. A diktátor	Főszereplők: Gilbert Roland, Mary Astor
27. Confetti	Főszereplő: Jack Buchanan
27. A holtak szigete	Főszereplők: Doris Kenyon, Lewis Stone
Október	
11. A fehér pantalló	Főszereplő: Johnny Hines
18 25. Szép Heléna szerelmei	Főszereplők: Korda Mária, Lewis Stone, Ricar do Cortez
18. Filmripacsok	Főszereplők: Een Lyon, Mary Brian
25. Gond anyó	Főszereplők: Mary Carr, Greta Mosheim, Fritz Korner
25. A küpenicki hercegnő	Főszereplő: Colleen Moore
25. Ördög a nyeregben	Főszereplő: Ken Maynard
November	
1. Az óriások völgye	Főszereplők: Milton Sills, Doris Kenyon
29. A szent és a rajongója	Főszereplők: Lien Dyers, Gina Mannes, Wilhelm Dieterle
29. Pánik a fürdőben	Főszereplők: Jack Mulhall, Dorothy Mackaill
December	
13. Az elsodortt Zigoto	Főszereplő: Zigoto
13. Az illatos vigéc	Főszereplők: Jack Mulhall, Dorothy Mackaill

Kelet	A film címe
December	
13. A kékhegyek vándora	Főszereplők: Richard Barthelmess, Molly O'Day
13. Az odesszai pokol	Főszereplő: Richard Barthelmess
27. A kélelkű férfi	Főszereplő: Stewart Romeo
Január	
10. Görög ember nem vén ember	Főszereplők: Charles Murray, Louise Fazenda
17. Zwei rote Rosen	Főszereplők: Liane Haid, Harry Halm
24. Orgonavirágzás	Főszereplő: Colleen Moore
24. Kulisszák mögött	Főszereplők: Billie Dove, Larry Kent
31. Sárga liliom	Főszereplők: Billie Dove, Clive Brook
31. Rabszolgavásár	Főszereplők: Gilbert Roland, Billie Dove
31. Magas iskola	Főszereplők: Lois Wilson, Clive Brook, H. B. Warner
Február	
28. Súlyomfészek	Főszereplők: Milton Sills, Doris Kenyon
28. Tomorrow	Főszereplő: Colleen Moore
Március	
6. God's Clay	Főszereplő: Anny Ondra
Április	
11. Mary Lou	Főszereplő: Lya Mara
17. Gorilla	Főszereplő: Charles Murray
24. Tüzes napsugár	Főszereplők: Milton Sills, Doris Kenyon
24. Aki a nöket felöltözteti	Főszereplők: Lya Yana Harry Halm
Május	
8. A Ritz-szálló királya	Főszereplő: Lewis Stone
15. Büntény a Horne villában	Főszereplő: Stewart Romeo

FIRTS NATIONAL

magyarországi

VII., Erzsébet-körut 9—11.

PICTURES INC.

képviselete r.f.

Tel.: J. 325-90, J. 325-91.

FILMKULTURA

FILMMŰVÉSZETI- ÉS TUDOMÁNYOS FOLYÓIRAT

I. ÉVFOLYAM.

= 7. SZÁM. =

1928. NOVEMBER 1.

JESZENSZKY ANDOR dr.
belügyminiszteri osztálytanácsos:

A MOZIENGEDÉLYEK ÜGYE MAGYARORSZÁGON

Néhány évvel ezelőtt az akkori minisztertanács úgy határozott, hogy a mozgóképszínház engedélyek ügyét országosan egységszerű és egységes kezelés céljából az elsőfokú rendőrhatalóságtól elvonva a belügyminiszterre bízta a mozgóképzem engedélyek adományozását. Amikor a minisztertanács ezt a határozatot hozta, az volt az álláspont, hogy a mozgóképzemengedélyek adományozása országosan egységesen kezelendő, rendészeti kérdés, természetes volt tehát, hogy ennek a kérdésnek a rendezését és megoldását a belügyminiszterre, mint legfőbb rendőrhatalóságra bízták. Ennek a rendelkezésnek különben is törvény az alapja, amit csak törvénnyel lehet megváltoztatni, vagyis ezen a fennálló rendelkezésen rendelettel változtatni nem lehet.

A ma fennálló jogszabályok szerint tehát mozgóképzemengedélyeket Magyarországon más hatóság, mint a belügyminiszter, nem adhat ki.

A gyakorlati életben a belügyminiszter nemcsak hogy nem tagadta meg az iskolán kívüli népművelési bizottságok számára a mozgóképzemengedély megadását, sőt örömmel

mozdította elő ilyen módon munkásságukat. Hiszen a belügyminiszter maga is nagyon jól ismeri ezeknek a kultúrbizottságoknak a fontos szerepét, ismeri céljait és tudja azt is, hogy eszméik és céljaik terjesztésére szükségük van a filmben rejlő propagatív erőre is. A miniszterium tehát nem akarja megakadályozni, hogy ezek a népművelési bizottságok az ismeretterjesztés és oktatás céljaira a filmet fel ne használják. Azonban az engedély kiadásánál másféle szempontokat is szem előtt kell tartani. Itt nemcsak tanítási és oktatási, hanem anyagi kérdések is merülnek fel. Itt szó van a szerzett jogok sérthetetlenségéről, szóba kerülnek rendészeti, tüztudészeti és közigazgatási szempontok, amelyeket szem előtt kell tartani, nehogy a solti eset megismétlődjék. Csak az arra hivatott fórum, amelynek megfelelő apparátusa van, tudja csak kellőképpen mérlegelni azt, hogy a mozgóképzemengedélyek kiosztása miképpen történjék.

A mozgóképzemengedélyeseknek adott játszási engedély bizonyos irányban korlátlan engedély, amit úgy kell értelmezni, hogy ezekbe a mozgóképszínházakba bárki bemehet és ott mindenki megtalálja azt a szórakoztatást.

amit óhajt. A mozgóképszínházak valóban elsősorban szórakoztatás céljából tartják a közönség részére az előadásokat, azonban ők maguk is át vannak hatva a *film kulturális feladatától*, amely kapcsolatban van a mozgóképszínházak üzleti érdekeivel és ami az üzleti érdekeit nemcsak hogy nem tangálja, hanem *elő is mozdítja*. A mozgóképszínházak is tisztában vannak azzal, hogy a „Spielfilmek“ maguk nem elegendők az üzem fenntartásához, hanem a közönség *oktatásáról, felvilágosításáról* is kell gondoskodniok.

Viszont azonban vannak iskolák, egyesületek, jogi és erkölcsi intézmények, amelyeknek *speciális céljaik vannak* és ezek épügy, mint a népművelési bizottságok, *speciális célok szolgálataiban állnak*. Tehát *ezeknek* is meg kell adni a módot arra nézve, hogy ezeket a speciális feladataikat a *film segítségével előmozdíthassák*. Am itt tekintettel kell lenni a különböző adókkal és egyéb terhekkal küzdő *mozgóképzemengedélyesek érdekeire*. Tehát az előbbi esetekben olyan korlátok közé kell szorítani azt az iskolát, egyesületet vagy egyéb intézményt, amely filmek bemutatására engedélyt kap, hogy a saját céljaik elérése mellett *másnak károk ne okozhassanak*. Itt gondolok arra, hogy bizonyos korlátozások közé kell szorítani tevékenységüket azzal, hogy ezek az intézmények *milyen filmeket adjanak elő*, vagy hogy csak bizonyos meghatározott *néprétegek* számára (pl. egyesületi tagoknak, diákoknak, betegeknek stb.) szabad előadásokat tartaniok, úgy hogy más látogatók, mint éppen azok, akiknek a számára az engedély adatott oda ne mehessenek.

Igy lehet csak elérni azt, hogy ezek az intézmények *mások sérelmei nélkül saját céljaikat szolgálhassák*. Szemben a mozgóképszínháztulajdonosokkal az egyesületek és intézmények *altruisztikus célokból tartják a mozgóképelő-*

adásokat, ahol tehát nem az a fontos, hogy ezek az előadások *jövedelmeznek-e vagy sem*.

Magyarországon tehát az a helyzet, hogy *más hatóság, mint a belügyminiszter, mozgóképzem játszási engedélyt nem adhat* és mindazok, akik tudomást szereznek arról, hogy valaki belügyminiszteri engedély *nélkül*, ha csak *átmenetileg is*, nyilvános mozgóképelőadásokat rendez, *a köznek tesszenek szolgálatot*, ha őt feljelentik, mert a jogszabályok szerint az *illető kihágást* követ el s az közérdek, hogy az ilyen cselekmények kellő megtorlásba részesüljenek. Engedélyt kell kérni olyan esetekben is, amikor pl. valaki egy tudományos előadás keretében vagy egy kongresszus alkalmából oly helyiségben óhajt filmelőadást tartani, amelyre *üzemengedély* kiadva nincs.

Nehéz az orvjátszókat megfogni és hatóság elé állítani, olyan helyen, ahol a hatóságok nem kellő lelkiismeretességgel teljesítik feladatukat s ahol az érdekelt engedélyesek nem hozzák azt a belügyminiszterium tudomására, az ebből származó károkért magukra vessenek.

Véleményem szerint nagyban elősegítené a teljes vonalon a rend megrementését, ha *kihágási eljárás alá vonatnák azokat a filmvállalatokat is*, amelyek olyanoknak adnak filmeket, *akiknek a belügyminiszteri játszási engedélyük nincsen*. Ez volna talán egy igen helyes módja annak, hogy megakadályozzuk azt, hogy Magyarország területén a *normális közigazgatási funkciót* egyesek törvénybe ütköző akciójukkal megzavarják. A magyar mozgófényképszakma normális menete egyrészt, de az állami rezon szempontjából másrészt kívánatos volna, ha *az érdekeltek az egész vonalon támogatnának, hogy érvényt szerezsünk annak a jogszabálynak, amely kimondja, hogy egyedül és kizáróan a belügyminiszternek van meg a joga mozgóképzemengedélyek kiadására*.

MAJOR DEZSŐ

a Pedagógiai Filmgyár Rt. főrendezője:

UJ MŰVÉSZET-E A BESZÉLŐ FILM?

A filmgyártás állapota válságos. A beteg ágyát évek óta ülnek körül a gazdasági specialisták. A konzultációk és viták nyomán rengeteg és különböző „produkciónak” baktériumot küldtek kihallgatásra a gazdasági szakértők tudományos górcsőve elé és a szérum még a mai napig sem találtott fel, holott az infekció kétségtelen. A vizsgálódások még mindig folynak, a specialisták műszerei még ma is, egész és törtszámokból állanak és akárhogy is emelik a filmgyártás rozoga alapzatára a számoszlopok légióit, az épület beomlással fenyeget és féltő, hogy e konok számemberek, nem vonják be kalkulációk anyagába a művészetet, amely egy kissé szilárdabbá tehetné, laza, üzletiességből elrontott matériájukat.

A mozgófénykép feltalálása nemcsak technikai csoda, hanem az emberábrázolásnak, egy új, saját anyagszerűségében friss utakat vágó művészetnek az ígérete is volt.

A zenének apja, anyja: a mozgás és a ritmus. A művészetnek ez étherikus gyermekét is a testiség keltette életre, tehát elképzelhető a várakozás azután az új művészet iránt, aminek anyaga maga a mozgás. A mozgófénykép jelentőségét már feltalálása pillanatában rosszul értelmezték, nem vették észre, hogy itt egy új művészet végtelen lehetőségei születtek meg és átengedték a mutatványosok és kikiáltók kapzsi kihasználásának. Üzletnek valóban elsőrangúnak bizonyult az új csoda és éppen ezért az emberöltőt megért mozgófénykép még mindig nem nőtt föl s egy-két személyes szándéktól eltekintve, megmaradt technikai csodának. A mutatványosok még

most is üzletnek és mutatványnak értik félre e ragyogó művészetet ígérő műfajnak a céljait és csak a technikai tökéletesítését fejlesztik, mellőzve a belső értékeket, amelyeket immár a nagyközönség is kíván. A filmgyártás krízise nyilvánvaló. Az erőlködések, hogy a betegséget legyőzzék még mindig technikaiak. Figyelmen kívül hagyják, hogy a sikerek most már a filmek belső értékéből erednek. Chaplinben a sztárt látják, nem a művészt, aki az emberábrázolásnak kifejezője. Semmit sem adnak azokra a sikerekre, amelyeket a finomabb kulturájú körök tapsolnak meg, mert e mögött a siker mögött nem áll ott, a nagy Üzlet. Nem értik, hogy ők propagálták meg „a nagyközönséget” mérhetetlen pénzárán a giccsek szeretetére és hogy ez érdekes íz lassan fanyarrá lesz a rossz ízésre nevelt közönség köreiben is. Természetes, hogy jóízésre való visszanevelés ugyanolyan mérhetetlen pénzt igényel, *de mégis csak* ez volna az *egyetlen mód* a válság megszüntetésére.

Hiábavaló minden erőlködés a technikai úton! Most megint itt vélik megoldani a krízist. Mellőzik ismét a művészi szempontokat, hazugságot csempésznek a film anyagszerűségébe, a legkitünőbb rendezőket, mint Lubitsot, Murnaut, Griffithet stb. rá akarják csábítani a beszélőfilm rendezésére, hogy a blöff teljes legyen.

A beszélőfilmet fogják a jó közönségnek legközelebb feltalálni, mert ebben üzlet van és megint a technikai csodától várják a számoszlopok duzzadását, mert az eredmények a mai filmtermelés világában csak egy esetben lehetnek jók, ha azok anyagiak: az esztétikai és művészi értékek teljes kikapcsolásával.

Az anyagi föltételek primär jelentőségét megtagadni egy olyan produkciótól, amelynek előállításához óriási összegek szükségeltetnek, naivság volna, a vita tárgya csupán az, hogy a százezer dollárokat ne fektessék a tőzsdések mohóságával olyan filmspekulációkba, amelyek csak *konjunktúrális eredményeket* biztosítanak, azzal a kétségtelen tudattal, hogy mindez csak rövid lejáratú és magának a filmgyártásnak a válságát nem oldja meg véglegesen, sőt ha e kártyára föltett minden anyagi erő nem adja vissza a tőkét százszoros hozadékkal: a filmgyártás alapjaiban inog meg.

Az egész világ sajtója harsonázza előljáró reklámját a beszélőfilmnek. Maga az elnevezés tisztátlan fogalmazásával, hogy „Beszélőfilm“, emlékeztet a „fából-vaskarikára“ című fogalomra. Éppen ezért vizsgáljuk meg az egész kérdés *lényegét esztétikai és művészi szempontokból*, hogy eleve is tisztában legyünk azzal: milyen élményszerűséget várhatunk ez új találmánytól, amelyet mi egyszerűen technikai tréfának, vagy technikai virtuozitásnak nevezünk el.

Mint már előbb is kifejtettük, a mozgófénykép anyagszerű voltánál fogva, elhatárolja azokat a kifejezési eszközöket, amelyekkel zártan és maradéktalanul vetíthet ki magából egy önönértékében mély és maradandó új művészetet. A mozgás és a kép együttes hatásában sajátos módozatokat igényel ahhoz, hogy ábrázolásában új harmóniák fogamzanak meg és ritmikus ütemében, az élet úgy alakuljon, hogy e kettősség (a kép és a mozgás) belső tartalmisága szabatosan érvényesüljön. Tehát: — a kifejezés hangsúlya a mozgás, a belsőség realitása a kép. E kettősség tengelyén peregnek az események, amelyeknek művészi alkalmazása kimélyülhet az élmény el nem muló örök szépségévé.

Hogy a mozgófénykép ösztönösen drámai kifejezéseket keresett, az ter-

mészetes, mert céljai művészi természetűek és nyilvánvaló, hogy a kutató-sok mezején a legfőbb cél az emberhez vezet. A *mozgófénykép művészete* hivatott arra, hogy az emberi megismerések dokumentumaihoz alkotó munkával új értékű adatokat szolgáljon és már eddig is, — tapogatózó növekedésében — olyan újfajta embereket emelt ki az élet ismeretleneiből, akik lelkiségü kivetésében hozzájárultak a megismerések nagyjelentőségű értékeihez. E szörványos esetek igenlik a törvényt, amelynek keretében a mozgófénykép új művészetet jelent. És ezt a törvényt kerülik meg drága pénzen a filmgyártók és termelik kimeríthetetlen hőségben a giccseket, holott a *művészi film is sok pénzt hozott*.

Számolniok kellett azzal, hogy ma már rossz üzlet a giccs és most hozzák a Beszélőfilmet. A rendes tiszta művészetet ígérő film még ki sem fejlődhetett és jelentkezik egy új *filmtréfa*, ami arra hivatott, hogy mint kuriózitás megakassza az amúgy is *lassu léptekkel fejlődő filmművészet teljes kialakulását*.

A Beszélőfilm anyagában a priori többnemű. A Mozgófénykép és a hang *kombinációja*. Magát a technikai kérdést itt nem érintjük, — mert hiszen cikkünk a filmművészet megvédésére tendál —, hanem esztétikai és valószínűségi szempontokból bontjuk fel e kérdést, hogy feleletet adjunk arra, hogy a beszélőfilm egy új művészet kapuját nyitja-e meg?!

A felelet: nem! Semmiféle új művészi élményt nem kapunk. Hogy miért nem, egyszerű. A vetítövásznon él a kép. Életét a mozgásnak köszönheti, de amit ad az nem más, mint a cselekvések vagy a tárgyak *képe*. Tudatunk a valóságban levő képet fogadja be olyan formában, ahogy a kép önmagában enianálja tárgyát. *Tudjuk*, hogy *képpel* állunk szemben, amely természetében *láttatja* az eseményeket.

A Beszélőfilm, *beszéltetni* fogja a képet. Nem az embert, akit a film *képben* vetít elénk. Tehát szétfogja bontani a természetes hatást és el akarja hitetni velem, hogy az általam megfoghatóan látható trombita *fényképe trombitál*, vagyis hangot ad. Jeritza Mára *képét* látom és *kép énekel*. Ez csak technikai tréfa lehet, de sohasem lehet kifejezője egy igazi és tiszta művészetnek.

A Beszélőfilm jelentőségét csak azok értékelhetik, akik a jövő történé-

szeinek akarnak dolgozni és archívumba akarják zárni a hangot is, hogy a rekonstrukció munkája tökéletes lehessen. De bocsánatot kérek, miért kell ezt komplikálni és mérhetetlen pénzért két más anyagú dolgot erőszakosan összeházasítani?! A hangot kitűnően megőrzi a gramofon-lemez. A képet mozgásával a film. A történetíró is keveset fog profitálni. Mikor filmeznek le egy nagyságot pongyolában és hol vesznek fel egy náthás szónokot?

HEVESY IVÁN:

A FILM FILMSZERÜSÉGE (A FILMESZTÉTIKA NÉPSZERŰ KÉRDÉSEI. — II.)

Egyik napilapunk nemrégiben cikket közölt Márai Sándortól, a kitűnő fiatal ujságírótól: „A giccs világválsága“ címen. A szellemes és okos megállapításokban gazdag írásnak végső ponton azonban nem volt igaza. A filmnek ma nem az a baja és nemcsak az a baja, hogy a közönség meguntta a „happy end“-et és boldog befejezésre felépített mesét. A „happy end“, mint előző cikkünkben bizonyítottuk, önmagában még nem jelent semmit. A film drámai befejezettségét, lezártágát néha csak a boldogtalan befejezés adhatja meg, de sokszor csak a happy end, a boldog vég.

A film boldog véggel lehet nagyon rossz, de éppenúgy lehet nagyon jó is. A film jósága nagyon keveset függ befejezési módjától. Sőt, tovább mehetünk és azt is mondhatjuk, bármily merészen is hangzik: a film értékét nagyon kevésbé határozza meg meséje. Lehet valamely filmnek eredeti, gazdag, fordulatos meséje és mégsem ér semmit, ha ez a jó mese rosszul, filmszerűtlenül van feldolgozva. Ennek a fordítottját is éppenilyen

gyakran figyelhetjük meg: láttunk pompás filmeket, amelyeknek meséje sovány és igénytelen. Egy mondatban el lehet szüszéjüket mondani. Gondoljunk csak az Utolsó ember-re, a Varieté-re, vagy a Flórenci hegedűsre! Mindhárom a filmművészet halhatatlan remekműve, pedig a meséjük nem több, mint egy-egy rendőri hír címe: „egy elcsapott szállodaportás nagy vagyont örökölt egy különös végrendelet folytán“. Ez az egyik. „Egy artista meggyilkolta hűtlen kedvesének csábítóját. Nyolc hónapot kapott“ ez a második és végül a harmadik: „A nevelőintézetből megszökött fiatal leányt apja egy festőművésznél találta meg, aki aztán eljegyezte a leányt“.

Még tucatjával sorolhatnánk hasonló témákat. Az ellenkezőre még többet: a szüszéirő agyát gyötörve igyekszik új mesét és új bonyodalmat találni. A film mégis rossz és unalmas. Miért? Mert sablonos és elcsépelet minden részecskéje, minden motivumo: a színészek olyan érzéseket fejeznek ki olyan módon, ahogyan azt már ezerszer láttuk, a meseíró sablonfigurákat ad, a rendező pedig

szintén minden eredetiség nélkül, a megszokott beállításokkal dolgozza fel a témát. Ő is csak azt ismétli, amit előtte már ezren és ezren megcsináltak. Az ismétlés a megszokottságot eredményezi, a megszokottság az unalmat, az unalom pedig minden művészi hatás halála.

A film mai krízisét, a „giccs világválságát“ nem a happy end okozza, hanem a motívumok gépies ismétlése és kimerülése. Az Utolsó ember-en vagy a Flórenci hegedős-ön semmit nem ront a happy end. Viszont a sablonos filmgiccs éppolyan rossz marad valószerű és boldogtalan befejezéssel is. A hozzáértők méltánylását ezzel nem nyerné meg, de elveszítene a nagy tömeg tetszését.

A film motívumai kimerültek — olyan állítás ez, amely képtelenül hangzik. Valóban képtelen is: talán nincsen még művészet, amelynek motívumkincsesháza olyan gazdag lenne, mint a filmnek. Hiszen a film vissza tudja adni a világ festői, szobrászi, drámai, költői szépségeit és azonfelül még milliónyi olyasmit, amit a többi művészet nem tud. A régi film motívációja mégis kimerült és unalmassá vált. Legtöbb film úgy hat ránk, mint ha már egyszer láttuk volna.

Mi ennek az oka? Egyszerűen az, hogy a rendezők nagy része nem érti a film igazi nyelvét, nem ismeri a film igazi lelkét és lehetőségeit. A filmet irodalmi és színpadi szempontokból nézi, a filmet irodalmi és színpadi hatásokra építi fel. Nem tudja felismerni az igazi filmszerűséget és nem tudja a közönségnek sem azt megmutatni. Ezeknek a rendezőknek működésére nagyon találó a régi mondás: vak vezet világtalant!

Elsősorban a filmíróknak és filmrendezőknek kellene ráeszmélni annak igazságára, hogy más a film és más a színház, az irodalom. Nem a téma, nem a mese a fontos, hanem az,

hogy miként van filmszerűen megcsinálva.

Mit jelent a filmszerűség? — azt, hogy a film minden lényeges mozzanata láthatóvá, tehát fotografálhatóvá van téve. A fotografálásban kell rejleni a szépségnek, a hatásnak és az újszerűségnek. Minél inkább *csak* filmen lehet elképzelni valamely filmdarabot, annál inkább filmszerű az.

A filmszerűség, a láthatóság és fotografálhatóság kétféle értékben mutatkozik: a tulajdonképpeni színészi játék erejében és szépségében, azonkívül a fotografikus beállításban. Az egyik elsősorban a színész kifejezési lehetősége, a másik a rendezőé és az operatőré.

Lássunk mindegyikre egy-egy példát. A Flórenci hegedősben Elisabeth Bergner a kis Renée szerepében egy olaszországi országúton vándorol. Mint kalitkából kiszabadult madárka, úgy örül a napfénynek, az életnek, a szabadságnak. Ide-oda szökdécsel, felugrik a körakásokra, ágat, virágot tépdés, letér az útról és belegázol a puha fűbe. Jelentéktelen, hétköznapi semmisség az egész, mégis a legkedvesebb, legfinomabb és legszebb jelenetek közé tartozik azok között, amiket valaha is filmre fotografáltak. Pedig nem volt benne semmi nagy drámai gesztus, semmi nagy és meg rázó szenvedély. A jelenet a filmszerűség teljessége volt: szépségét sem festményben, sem irodalmi leírásban, sem színpadon nem lehetett volna visszaadni. A film fotografálási és mozgási lehetőségeiből született meg.

A másik példa Murnau csodálatos filmjének, a Virradat-nak egy jelenete. A fiatal farmer szerelmi találkára indul a holdfényes mezőn. Mögötte mozog az egész táj: elrohannak előttünk a bokrok és a domboldalak. Forog az egész világ, mint vonatablakból nézve a messzeség. Keresztül-törünk a cserjék sűrűjén, szinte sze-

Együtt rohanunk a szereplővel, lélekünkbe csapnak a szétváló galyak. ben azonossá válunk vele és így tökéletesen átérezzük növekvő izgalmát.

Mi volt ez a jelenet tulajdonképpen? hétköznapi, banális téma. Megérkezés a randevúra. És mégis a rendező zsenialitása csodát varázsolt elénk:

új szépségek titkait tárta elénk gépjének lencséjével.

Hatását szinpad meg sem kísérelhetné, regény leírása vagy halovány reflex vagy valami egészen más volna. Ilyen hatásokat, ilyen jeleneteket csak a film tud adni. Ez az igazi filmszerűség.

VÁCZI DEZSÓ

a First National Pictures Inc. magyarországi képviselete r. t. dramaturgja:

SZÍNHÁZ ÉS MOZGÓKÉPSZÍNHÁZ

A mozi szülőanyja a színház. A szinpadí produkció termelte a filmet, amely három évtizedes fejlődése után sok tekintetben felülmúlta szülőjét, miáltal mostohasorba került: anya és gyermeke farkasszemet néznek egymással. A színház féltékeny a mozira. A szinpad versenytársát látja a film-ben és a komoly ellenfél nyilait röpíti feléje. A film könnyen bírja a harcot, mondhatni nem is védekezik vele szemben, mert öntudatos és ismeri az értékeit.

A többezeréves színház megtorpant az előrehaladásban, a film ellenben napról-napra meglepetésekkel szolgál és olyan jövő előtt áll, amelyet még a szakemberek sem tudnak körvonalazni. A színház, amely drágább, mint a mozi, mindenkor a jobban szituált néposztály szórakozása volt, azonkívül, hogy a kultúraltabb közönségréteg kereste benne szellemi igényeinek kielégítését. A mozi viszont népszórakozássá lett, éppen olcsósága révén és mert nem nyújt exkluzív szórakozási alkalmat, mint a színház, hanem populáris céllal találja fel mondanivalóját.

A mozi egyre fokozódó népszerűsége kétségkívül árt a színháznak, de csak anyagilag. Mivel azonban a színház, minden irodalmi és művészi

missziója mellett üzleti vállalkozás is, természetesen egzisztenciális alapjában inog meg a mozi térhódítása következtében és mindent elkövet, hogy útjába álljon veszedelmes riválisa előretörtetésének. A harc a színház részéről különösen újabb időben elszánt, amikor felütötte fejét a beszélő film ötlete, sőt valója és a néma mozi megszólalás előtt áll, hogy újabb színnel gazdagítsa produkcióját és még nagyobb tömegek érdeklődését keltse fel.

Elkeseredett küzdelem előtt áll a színház és a mozi és bizonyos, hogy az utóbbi kerül ki majd győztesen a kenyérre menő harcból. A diadal persze csak azt jelenti, hogy a színház publikuma alaposan megcsappan, a mozi hívei pedig megnövekednek számban. A harc eredménye igazságos lesz, mert hiszen nem történik más, mint az, hogy a természet örök törvénye szerint az erősebb legyőzi a gyengébbet. Az erősebb ebben az esetben a mozi, amely rohamlépésekben ért el mai nivåjára és fejlődésének rendkívüli tempója beláthatatlanul széles perspektívát tár elénk. A gyengébb küzdőfél a színház, amely ha nem is stagnál, de határozatlan kísérletek kátyujába jutott és ezek a próbálkozások nem hozhatnak számára általános sikert. A színház nem tudja megtalálni az új utat, a modern követelmények atmoszférájában fuldokol-

va kapkod levegő után és ha néha sikerül egy mély lélekzettel felemelkednie, a legtöbbször erőtlenül támolyog lutri jellegű experimentálásai ködében.

Más a színház és más a mozi. Olyannyira más, hogy végeredményben nem volna szabad szembeállítani egyiket a másik riválisaként. A film jellege és érdekessége éppen a némasága, amelyet értékben nem fog emelni a beszélőfilm, a kinotechnikának ez a kizárólag találmány természetű terméke. A film, minden irodalmi és művészi ambíciója mellett sem tudja levetni magáról a giccses és a mozi közönsége éppen ezért kevésbé fokozott kultúrigényekkel nézi a filmet. A színház tradíciója, hogy irodalmat és művészetet nyújtson, publikuma tehát szellemi követelményekben megnövekedve lép Thália templomába. A film elsősorban szemnek való gyönyörűség és csak másodsorban szól az értelmünkhöz. Megszokta ezt minden mozilátogató és nem is kíván többet a filmtől.

A színháznak sokkal nemesebb hivatása van, mint a mozinak. A színház az értelmünknek adresszálja produktumait, itt a szavak jelentősége a magva a történetnek és a szem csak mellékesen jut szerephez. Talán éppen

az a hibája a mai színháznak, hogy eltér ősi missziójától és külsőségekkel igyekszik elvonni a néző figyelmét a tartalom gyengesége felől. A színház a mozit kezdi utánozni látványos hatásaiban, ami a filmnél, sajátosságainál fogva, természetes, a színháznál azonban természetellenes. Ha a színház nem tért volna le jól kitaposott, biztos útvjáról: az irodalmi értékű dráma mesgyéjéről, akkor most nem téved el abban a zsákuccában, ahonnan csak akkor jut ki, ha frontot változtatva visszatér régi ható eszközeihez, amelyeket a színpadi dramaturgia törvényei szabályoznak.

Intelligenciája fogyatékosságát bizonyítja az, akinek a mozi helyettesíti a színházat. A színház a kultúrember lelki szükséglete, a mozi a mai idegember ideig-óráig tartó könnyed szórakozása. Amíg azonban a színház mind több giccses produkál, addig a mozi nemesedik és több-kevesebb sikerrel kacérkodik az irodalommal és művészettel. Ezért féltékeny a filmre a színház, pedig ha régi határai közt maradna, fölényesen nézhetné a film fejlődését, amely még akkor sem pótolhatja a színházat, ha beszélni fog és ha plasztikus lesz meg színekben is gyönyörködtet.

BUDAPEST SZENT MARGIT-SZIGET.

Százötven holdas festői szépségű park,
évszázados fák, gyönyörű virágok.

SZANATORIUM — SZENT MARGIT GYÓGYFÜRDŐ —

NAGYSZÁLLODA — SPORTOK

Uszás, evezés, vitorlázás, motorcsónak, — galamblovás, — lovas-sportok, polo, tennisz. — Versenvek, bajnoki mérkőzések, regatták.

SZÓRAKOZÁSOK Magas színvonalú
hangversenyek, tánc.

AUTÓJÁRATOK A KOHÁRY-UCCÁBÓL.

Dr. GESZTESI BALOGH GÁBOR:

EGY NAP JOINVILLE-BAN

ig *Pathé, Gaumont*, valamint *Abel Gance* stúdióit mindenütt világhírnév övezi addig nálunk eddig aránylag kevésbé ismert a „*Cinéromans*“ neve.

Pedig telepe egyik a legtökéletesebbeknek és legnagyobbaknak Európában és talán csak a neubabelsbergi és a staakeni ateliék versenyezhetnek vele. Párizstól keletre a festői *vincennesi* erdőktől övezve terül el a Cinéromans telepe. Földalattin és villamoson a város szívéből kiindulva háromnegyed óra alatt érkezhünk ki.

A gyár főreszvényese és vezérigazgatója *Jules Sapene*, a *Matin* című világlap direktora egy személyben. Az 1927/28-as produkciójában 24 film szerepel, amelyek közül elégséges a „*Miserables*“ (Nyomorultak), *Michael Strogoff*, „*Princesse Masha*“ és „*Casanova*“ (Mosjoukin) neveit felsorolni. A telepen *Berner* filmszakíró, a „*Cinéromans*“ reklám- és sajtófőnöke és *Roselle* a „*Cinéromans*“ igazgatója vezetnek körül lekötelező szívességgel. Eddig két nagy stúdiója van készen és további kettő épül. Az első stúdió 3 Aufnahmehallból áll:

- A) 450 négyszögméter
- B) 750 „
- C) 875 „

2075 négyszögméter terjedelemben.

Felvételezési magasság 8 méter.

Van benne egy 60/36 méteres medence.

A 2. studio 1200 négyszögméter terjedelmű. Mérete: 50/24. Felvételezési magassága 10 méter. Ebben lévő medence mérete 16×24 méter 2 méter mélységben, amelyet egy 3 méter széles souterraine körfolyosó övez. A medence oldalfalai üvegezettek és a benne levő víz bármikor 25° Celsiusra

melegíthető. Töltési ideje 1 óra 45 perc, ürítési ideje: 1 óra.

Világítás: Stúdióként

220 voltos 140 drb. 4 lámpás tető „Bardon“ (30 amp.)
 egyenáram 12 „ 300 ampères vetítő
 8 „ 150 „ autom. vet.
 22 „ 150 „ kézi vetítő
 20 „ 90 „ „spat“ vet.

40 drb taligás á 4 drb 60 amp. „Bardon“
 lámpával
 40 „ „ á 4 „ higany csővel
 12 „ különböző higany boronát.
 4 teherautó (2 fejlesztő á 750 ampère) 1500 ampérrel.

Stúdióként van 2 iroda (telefon stb.) minden rendezőnek 1 laboratórium, 1 vetítőkamara.

Minden stúdióban nagyszerűen felszerelt öltöző és mosdóhelyiségek.

A két épülő stúdió 20×40 méter és 50×26 méter, 12 m. magas.

Az „accessoires“-ek (mellékműhelyek):

Asztalos műhely	1000	négyszögméter
Diszlet	1000	„
Diszlet raktár	3500	„
Butor	3000	„

terjedelmű.

Elektromos központba áram érkezik: 13.200 volt; stúdióba megy 240 volt. Ampere 32.000, (harmínckettőezer!) Adja 5 accumulator, ebből

3 á 400 kilóvatt 1200
 2 á 1000 kilóvatt 2000
 total kilóvatt 3200

Jelenleg az egyik Stúdióban *Zola Emil*: „*L'argent*“ (A pénz) című regényének filmváltozatának diszleteit építik. Egy roppant kastélyt ezüst tónusban, elől hatalmas vízmedencével. A film felét a „*Franceur*“-i ateliében forgatták. Rendező: *Marcel L'Herlier*.

A másik műteremben *Tristan Bernard*: „*Le danseur inconnu*“ (Az ismeretlen táncos) felvételei folynak. Rendezi: *René Barberis*. Férfifőszereplők: *André Roanne* (jelenleg a

legfelkapottabb star Párizsban és Paul Ollivier. Éppen a két nő főszereplő van a felvevőgép előtt: a bájos angol színésznő Janet Young és Vera Duchel. A felvételeket a híres Baroncelli is nézi, aki legközelebb kezd egy filmet Dolly Davis-sal és ugyancsak André Roanné-val.

A diszletraktár praktikus berendezése bámulatos és dúsán van felszerelve. Régi ismerősként üdvözljük benne a „Casanova” diszleteit. Érdekeseke a „L'Occident” és különösen a „Croquette” diszletei. Utóbbinak „Cirkusz” lett volna a neve, miután Chaplin Circusa megelőzte, Croquette-re keresztelték át. Főszereplői: Betty Balfour, (a „Gyurkovics Lányok” fő női starja) és a nagyszerű karakterszínész: Nicolas Collin. Mindkét film

már elkészült.

A telep megtekintése után elbeszélgettünk Roselle igazgatóval. Elmondja, hogy a vezérigazgató felesége Claudia Victrix maga is neves filmszínésznő. Innen Sapène egyik kapcsolata és nagy előszeretete a film iránt. Victrix játszotta Jaques Cate-lainnak a „L'Occident” női főszerepét is.

A „L'Argent”-ban pedig Brigitte Helm (Metropolis) játszik.

A magyarok közül Ivan Petrovich és Lenkeffy Ica nevei különösen ismertek itt.

Mikor elhagyjuk a gyár telepét tisztán látjuk, hogy Franciaország filmipara is hatalmas fellendülés előtt áll. Egy rendkívül tanulságos nap emlékeivel lettünk gazdagabbak.

Dr. MEDRICZKY ANDOR

(Konstantinápoly):

A FILMKULTURA TÖRÖKORSZÁGBAN

Európa azt hiszi, hogy minél távolabb megyünk onnan, a filmkultura annál kisebb, a piacra kerülő filmek annál silányabbak. Nem egy „élelmes” vállalkozó akadt, aki Bécsben, Berlinben, Budapesten olcsó pénzen összevásárolt selejtes filmeket és elhozta Konstantinápolyba. Itt azután ezek az „élelmes európai üzletemberek” alaposan — leégték s filmjeik még ma is ott porladnak valahol, valamelyik galatai uzsorás pincéjében, aki nekik a nagy reményekkel felépített üzlet romjait — egy visszafelé szóló vasúti jegy értéke ellenében zálogba fogadta el . . .

Mert tévedés azt hinni, hogy Törökországban nincs filmkultura. Itt csak a legjobb filmeknek van sikerük. Ennek nem az az oka, hogy talán a közönség kritikai nivója magasabb volna az európai átlagnívón, hanem az, hogy

ugyszólván a film az egyetlen szórakozás. Csak török színház van, amelynek előadásai nem nyújtanak annyi szórakozást a közönségnek, mint egy jobb film. Hangversnyre igen ritkán kerül sor. Zenés kávéházak, európai értelemben vett szerény szórakozások hiányoznak. Tehát marad a film, az egyetlen téma, az egyetlen szórakozás. Ha három ember fél óráig beszélget egymással, a film, a mozi okvetlenül szóba kerül, kicserélik egymás véleményét, a „közönség kritikáját” nem befolyásolják a sajtó álhírdetése, mert itt csak a keretbe foglalt, külsőleg is hirdetésnek beillő reklámot ismerik . . .

A mozi helyérai drágábbak, mint Magyarországon. A legolcsóbb jegy — átszámítva — 80 fillér körül van. De a páholyjegyek siksor 10 pengőbe is kerülnek. A mozik között van 6 premier mozi: Ciné Opera, Ciné Melek, Ciné Alhambra, Ciné Magic, Ciné

Alcazar és Ciné Modern. Sőt most újabban eggyel megszaporodott, mert a „Théâtre Français” színházterméből is premier filmszínházat csináltak...

Az előadások pénteken (a mohamedánok ünnepnapján) és vasárnapon már délután 2 órakor kezdődnek. A felsorolt mozik zenekarában komoly művészek játszanak, úgy hogy sokan a zene kedvéért is — moziba mennek.

Ez a helyzet Konstantinápolyban, amely földrajzi fekvésénél, lakosainak kulturájánál és történelmi multjánál fogva, szellemileg ma is — főváros. Angorában, a politikai központban, mindössze két filmszínház van, amelyek hetek múlva innen kapják a filmeket. Az ország többi részében összesen 180 kisebb-nagyobb mozgószínház van, ami ugyan nem nagy szám, de ha meggondoljuk, hogy a lakosság az új irás behozatala előtt alig tudott írni-olvasni (80% volt az analfabéták száma!) — igen tekintélyes mennyiség.

A filmek francia és török felirással futnak. Ezeknek a feliratoknak az elkészítése helyben történik. De számtalan ellentétben áll a filmdarab ragyogó technikája a feliratok nivótlan, homályos minőségével szemben.

Igazi filmezés eddig még Törökországban nincs, noha egyes ambiciózus kísérletezők megpróbálkoztak már

ilyesmivel is. Darabokat csináltak török regényekből, amelyek sokszor brilliáns szcenáriumoktémák voltak, de a technikai keresztülvitel: rossz színészek, pongyola rendezés és tökéletlen felvételek — az ilyen film nemzetközi bukását előre megpecsételték.

A magyar filmvilágot bizonyára büszke örömmel fogja eltölteni, ha megtudja, hogy a most létesült első és igazi modern törökországi filmvállalkozás — magyar vállalkozás. *Turchányi Olivér*, a bécsi Pathé-Mondial film évekken át volt főoperatőrje, Törökországgal való előzetes levelezgetés után gondolt egy merészet — és lejött filmet csinálni. Alig lépett akcióba, Sztambul város tanácsa máris megrendelt nála egy nagyobb propagandafilmet. Együttal pedig művészi reklámfilmekre kapott már sok megrendelést és főleg — a feliratkészítések terén jelent forradalmat az a modern berendezés és abszolút technikai tudás, amellyel ez az ambiciózus fiatalember Törökországba jött.

Egy előkelő török családból való fiatalemberrel, a magyarul tudó *Ismail Szirri* bejjel megállapodott, hogy ő intézi a vállalat kereskedelmi munkálatait és a „Türkiya Film Production”, amely magyar vállalkozás, még jobban fel fogja lendíteni a filmkulturát Törökországban.

Filmfölvétel!

Próba felvétel nőkről és férfiokról.

Amatőr filmek szakszerű kidolgozása Trükk-, oktató- és ismeretterjesztő filmek készítése.

KOVÁCS és FALUDI filmlaboratórium (CORVIN FILMGYÁR)

Budapest, VII., Gyarmat-ucca 37. — Telefon: J. 413-55.

A FILM ŐSKORA

DÉCSI GYULA:

ÖNVALLOMÁS

A film feltalálásának legelső etappéjában a millenáris év nagy „Ósbudavárában“ létesítettem az első nagvszabású mozit. Ez természetesen csak nyári mozi lehetett, hiszen „Ósbudavára“ is nyári szórakozóhely volt. Az üzemet úgy rendeztük el, hogy „Ósbudavára“ területén elsötétítettünk egy nagy teret és itt mutattuk be az első filmeket. De külön belépődíj nélkül sem lehetett a közönség érdeklődését különösebben felkelteni.

Bár ez a kudarc elég ok lett volna arra, hogy további kísérletekhez kedvemet veszítsem, mégis bíztam abban, hogy a mozgóképeknek nagy jövőjük van. Azt mondtam ugyanis magamban, ott tartunk, mint egykor Guttenberg, amikor feltalálta a betűt. Ez a mozgókép is egy fajtája a betűnek, amely „betűből“ nemcsak egy 10—20 méteres olvasmányt, hanem többkötetes regényt is össze lehet állítani.

Jó néhány év telt el, míg ez a reményem bevált!

Első ízben akkor, amikor a Nordisk-filmgyár hozta az első *Asta Nielsen*-filmet, — az első több felvonásos filmet!

Addig lassú fokozatokban hosszabbodtak a kezdetben 10 és 30 méteres filmképek rövid egyfelvonásos mozgóképekké, amíg azok 150—300 méter hosszú filmek lettek.

Amerikából még mindig a 300 méteres rövid filmek érkeztek Európába, amikor a Nordisk, majd utána Németország és a Pathé-gyár már a többfelvonásos filmeket dobta a piacra. Érdekesebb, hogy Amerika csak később hozta a máig is verhetetlen burleszkjeit.

A millenáris kiállítás alkalmával lé-

tesült Ósbudavárának én voltam legfiatalabb igazgatója és a legkiválóbb szórakozásokat nyújtottuk. Volt ott minden elképzelhető: hangversenyek, (Sherly, Ziehrer, Bachó), kitűnő artisták, táncoló dervisek, fakirok, francia és magyar színpad stb., stb., figyelemmel kísértem a világ minden nagy artistáját, minden újfajta szórakozását, hogy azt elhozzam Ósbudavára.

Így olvastam egy lapban, hogy Lyonban *Lumièrék* milyen boszorkányos mesterséget találtak fel... Egy táncosnő képe, rendes képkeretben, csak a kép, illetőleg a „táncosnő — táncot lejt“ — mikor vége a táncnak — lefüggönyzik...

Íme ez volt a mozgókép!

Mondanom sem kell, hogy azonnal táviratoztam Párizsba—Lyonba és összeköttetésbe léptem a Lumière-testvérekkel. Az első készüléket nem mertem megvenni, mert attól tartottam, hogy idehaza nem értjük a kezelését, végül pedig Lumière testvérek nem is szívesen adtak volna el ide egy gépet. Azért inkább mérnököt kértem Lumièrektől, akik készséggel küldötték el ide lyoni szakemberüket, aki azután a gépet az első filmtekerccsel együtt el is hozta. Bár nagy elővigyázatosságot tanúsítottunk, mégis napok multak el, míg a gépet üzembe tudtuk helyezni.

Igen egyszerű filmek voltak az első celluloid-tekerccsek: kergetődzések, versenyparipák futása, amelyek akadályokat ugrattak át, majd vízben motoszkáló halászt láttunk egy-egy filmen stb., — szóval ilyen egyszerű „események“ voltak az első „slágerek!“.

Hosszú-hosszú évekre tudtam volna magamnak ezt a mozgóképet *monopolként biztosítani*, ha kaptam volna rá financiért. Azonban a filmet akkor mindenki csak *múló gyermekjátéknak* nézte.

Ezután néhány év telt el, — és megjelentek a világgiacon a Pathé, majd a Gaumont, a berlini Messter, a Nordisk, az olasz Cines, az amerikai Seelig, a világhírű dzsungel-filmek gyártója és az amerikai IMP-gyár!

1913-ban jött az első több felvonásból álló Nordisk-film Asta Nielsennel, ezt 1—2 évre rá a Pathé mammut-filmek követték.

Ezek 24—40 felvonásos hosszú filmek voltak, úgy hogy hetenként egyszerre 7—8 felvonásos került színre. Egy-két évvel a háború előtt Berlinben — megboldogult Davidson barátom, — a mai UFA tulajdonképeni megalapítója, készítette az első nagy filmet, a „*Homunkuluszt*“, amely 5 vagy 6 részből állott. Olaf Föns volt ennek a darabnak a főszereplője, aki akkor tűnt fel a láthatáron.

Magyarország is ekkor kapcsolódott be a filmgyártásba. Az első filmek hirdők voltak. Ebből ma is őrzök néhány darabot. Az első magyar hirdőkat boldogult Fröhlich János újságíró, a kitűnő rendőri riportter készítette és néhány szenzációs filmriportjával valóban óriási szolgálatot tett a rendőrségnek a bűnügyi nyomozás terén. Ezek a bizonytalan időkben megjelenő hirdők azután a Kinoriportnál heti hirdőkká alakultak át. Sokat dolgozott szegény Fröhlich Jancsi ezeken a hirdőkon, de babérokön kívül mást nem szerzett... Ő hozta az első reklámfilmeket is. A rövidesen megjelent hirdőkkel a Fröhlich-féle hirdők nyugodtan fölvehették a versenyt.

Erre az időre esik dr. Janovich Jenő kolozsvári színigazgató szerepe a magyar filmgyártás terén, aki ebben a korszakban igen nagy érdemeket szerzett magának. Ezután következik Korda Sándor és Pásztor Miklós közös alapítása a Corvin-filmgyár. Pásztorynak különlegessége a magyar népszinmű volt.

A FILM NAGYJAI

== RÉGIEK, ÚJAK ==

Írja: PÁNCZÉL LAJOS

ANNA MAY WONG

A film művészgárdája nagyon kevés exotikus tehetséget tud felmutatni s akik kisebb-nagyobb népszerűsége vergődtek a pergő filmszalag révén, azok sem maradtak sokáig felszínen. Példa erre a japán művészpár: Sessue Hayakawa és Tsuru Aoki, akiknek művészi pályája éppen olyan gyorsan hanyatlott lefelé, mint amilyen hirtelen ívelt a magasba. Néhány szezonon keresztül divat volt a japán sztár, azután kimentek a divatból s most már évek óta hasztalan keressük *A csata* diadalmas szereplőinek nevét a filmszínházak színlapjain.

Arra könnyű felelni, hogy az európai filmszínészgárdában miért nincs exotikus tehetség. *Európának semmi nexusa nincs az exotikus fajokkal*, más azonban a helyzet Amerikában, ahol a világ minden népe találkozót adott egymásnak, de már a földrajzi elhelyezkedésnél fogva is nagy számban vannak például négerek. Természetes, hogy ennek az exotikus fajnak is vannak tehetségei, mint ahogy az írók között akadt egy René Maran, a színészek között felbukkant Roland Hayes, a mozivásznon azonban hosszú ideig hasztalan kerestünk exotikus tehetségeket, aminek okát *az amerikai népnek a színes fajokkal szemben érzett idegenkedésében, gyűlöletében találjuk meg*.

Hollywood tarka forgatagában mindamellert sok az exotikus filmszínész, ezek azonban legfeljebb kisebb

szerepekig viszik fel. Olyan filmet nem csinálnak, amelyekben exotikus színésznek kínálkoznék főszerep. Az amerikai yenki gögös fölénye volt az oka például annak is, hogy Anna May Wong megmaradt epizódistának és Európába kellett átjönnie, hogy sztár legyen belőle. Mert a *Song*-ban új sztár bukkant fel Anna May Wong személyében, olyan tehetség, amilyen csak a legritkábban akad s akinek a helye ott van a legelső között.

Anna May Wong Amerikában is eleget filmezett, a *Cso Cso Szan, Mr. Wu, A bagdadi tolvaj*, ha letompítva is, de már ízelítőt adtak, hogy ez a kínai lány nem közönséges filmjátszó kvalitásokkal rendelkezik, azonban egyik sem volt az az igazi szerep, amelynek útján kirobbanó erővel kérhessen figyelmet a tehetség. Talán a *Cso Cso Szan* lett volna még leginkább alkalmas erre, de ez a film elkésve jutott el Európába s a magyar közönség sem igen vette észre... A *Song* kellett ahhoz, hogy Anna May Wong tehetsége kibontakozhassék.

Európában a startja is szerencsésebbnek ígérkezett. Európát érdeklik az exotikumok, *ami tehát Amerikában hendikep, az az óvilágban előny*. Az a tény, hogy egy kínai nő játszik főszerepet egy filmen, függetlenül attól, hogy tehetséges vagy nem, már önmagában véve vonzó valami, olyan, ami felkelti a közönség érdeklődését. Az európai mozilátogató tehát beül a filmszínházba azzal a tudattal, hogy egy kínai színésznőt lát... Nem az a cél vezet, hogy egy nagy színésznőt lásson, hanem csupán az exotikumra

kiváncsi...

Anna May Wong kellemes csalódást jelent mindenki számára. Több, mint exotikum, nemes, igazi tehetség, kínai Duse vagy ami még jobban ráillik, *kínai Lillian Gish*. A figurája meglepően kulturált, sok erotika van benne és ez már önmagában elég volna arra, hogy magára irányítsa a figyelmet. A játéktípusa teljesen egyszerű és ami a meglepő az *arcjátékban korántsincs meg az a skálája, amit mondjunk, egy közepes amerikai sztár használ, a filmjáték nála elsősorban a ritmikus mozgásból áll, a test mozgása és vonaglása a legerősebb fegyvere, amellyel érzéseket és eseményeket kifejez. Az arcjátéka: egy-egy riadt tekintet, nagy szemeknek cseppnyi megrebbenése. Ennyi az egész.*

És mégis: *a Song élettel teljes, döbbenetesen igaz figura. Annyira igaz, hogy ha nem hangzanék paradoxonnak, — miután a mozgó fénykép hősnőjéről van szó — azt mondhatnók, hogy az alázatos, odaadó, hűséges szerelem szobrát lehetne megmítázni róla. Song alakja nem hullámszik az érzések sokaságában, a kis kínai leány mindig csak egy húron játszik: a ragaszkodó, alázatos szerelem húrján. Attól kezdve, ahogy Jack, az artista megmenti, végtelen szeretettel csüng a férfin és*

ez a szeretetteljes ragaszkodás szinte észrevétlenül változik át azzá a mély-séges szerelemmé, amely ettől kezdve ányt. A szerelem vad lobogását azonban elfojtja magában, a nagy rajongás alázatos szerelemmé változik, amely annál szebb, annál felemelőbb, mert hiszen a kis Song nagyon jól tudja, hogy a férfi — mást szeret. És ebben a tudathoz sem arra igyekszik, hogy ezt a másikat elidegenítse és a maga számára nyerje meg a férfi szerelmét, hanem ellenkezőleg, ápolja ezt a számára oly fájdalmas szerelmet. Song tragikuma azután éppen abban van és ezekben a jelenetekben nyilatkozik meg a legigazabban.

Anna May Wongban igazi nagy tehetség jelent meg a mozivásznnon és feltűnésében nemcsak az az örömdetes, hogy *új tehetséggel lett gazdagabb a filmjátszógárda, hanem elsősorban az, hogy ezt az új tehetséget Európa fedezte fel. Az most már mellékes, hogy a Song sikerének hatása alatt egész biztosan sztári címet és jelleget kap Anna May Wong Amerikában is, az a fontos, hogy az európai filmkultúráltság, az értékeket biztosabban felismerő szem drágakövet csiszolt abból, amit Amerika csak egyszerű kavicsnak nézett.*

AZ OKTATÓFILM

DR. PURÉBL GYŐZŐ KORMÁNYFÓTANÁCSOS

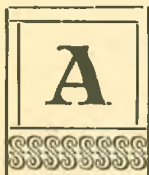
A kormányzó *Purébl Győző* dr.-t, fővárosi közoktatásügyi tanácsnokot, kormányfótanácsossá nevezte ki. *Purébl* kitüntetése nemcsak a főváros tanügyi adminisztrációjának a megbecsülését és elismerését jelenti, de jelenti a *film* megtiszteltetését is. *Purébl* tanácsnok többéves működése alatt óriási módon fejlődött a főváros *oktatófilmügye*, amely az ő irányítása

mellett már nemzetközi hírű lett. *Purébl* tanácsnok elnökgazgatója a *Paedagógiai Filmgyárnak*, amely az ő filmrajongása és az oktatófilm iránti szeretete révén jutott mai modern helyiségéhez. *Purébl* kitüntetése ennél fogva nemcsak tanügyi körökben kellett nagy örömet, hanem filmkörökben is, ahonnan számosan üdvözölték a közbecsülésben álló tanácsnokot.

GESZTI LAJOS:

NÉHÁNY ÉSZREVÉTEL

„A FILM: A JÖVŐ ISKOLÁJA“ C. KÖZLEMÉNYRE

Filmkultura f. é. október 1-i számában cikk jelent meg. A cikket *Vácsi Dezső* írta. Miután a cikk a film iskolai szerepével foglalkozik, nagy érdeklődéssel olvastam, mert az iskolai filmről nagyon keveset és kevesen írnak nálunk.

A cikk írója — igen helyesen — nagy szerepet jósol a filmnek, sőt a film igazi célját és értékét a tanítás szolgálatában keresi.

Néhány megjegyzés azonban csak bizonyos korlátozással fogadható el. Igy nem lehet vitás, hogy a képtekercsen nyújtott tanítási anyag érdekesen és könnyű módszerrel tanít. De bármily magasra becsüljük is a képszalag értéket „a régi, nehézkes oktatási módszert“ még se lehet a lomtárba helyezni. Az analízáló, a szétbontó tanítási módszer hozta létre a mai jól és szépen felszerelt iskolai szertárakat, ez teremtette meg a fizi-

kai, kémiai, természetrajzi kísérleteket, gyakorlatokat. Általuk tanítunk ma jobban és eredményesebben, érdekesebben és könnyebben, mint ezelőtt még 20 esztendővel is. Tehát, nem szabad és nem lehet lekicsinyelni az eddigelé jó szolgálatokat tevő tanítóeszközöket.

A film értéke se abban van, hogy „játszva és szórakoztatva“ tanít. Hanem abban, hogy az iskola *eddig* tanítóeszközeitől eltérően nem a szétbontás, hanem az *összetevés* útján tanít. Miután pedig az élethez legközelebb van a *mozgás* és a *valóság* miatt, azért *érdekes* is. Megkapja és leköti a figyelmet, ha jól van felépítve a film. A modern pedagógiai elv az, hogy könnyen, érthetően és kívánatosan találjuk fel a tanításra szánt anyagot. Játszva tanítani azonban nem akar a modern pedagógia. A tanítás és a tanulás komoly *munka*. Ezt a legkisebb tanuló is *érzi*. Még a kis elemi iskolás is szerfelett csodálkozna, ha

valaki az ő kis feladatain való munkálkodást „játék“-nak nevezné.

A film még nem is elfogadott tanítóeszköz. A pedagógusok ma még két táborra oszlanak a filmkérdésben. Az egyik párt nagyon értékes *tanítóeszköznek* hiszi; a másik párt ezt tagadja. Bár napról-napra fogy a filmmel tanítást ellenzők száma s bár bizonyos, hogy a *képszalagon* mutatott tanítási anyag igen értékes tulajdonságok felett rendelkezik, hogy a *megtartás* könnyű és eredményes is legyen, de soha se juthat annyira, „*hogy idővel elfoglalja az előadó tanár helyét a katedrán*“. Nem, ez soha se lesz így! Nem lehetséges, ezer és egy oknál fogva. A boncoló, meditáló emberi elme, a kultúra eddigi haladásának története, az emberi természet mond ennek ellene. Ilyet csak az iskolai tanítás, a pedagógia és az emberi kultúra tartalmának, céljainak és mibenlétének teljes félreismerése vagy nem ismerése árán lehet állítani. Ez az állítás csak annyira valószínű, mintha valaki azt mondaná, hogy a kémia odáig fog fejlődni, hogy idővel a tanulóknak az egyes tárgyakból való ismeretanyagot pilulákban fogják adagolni.

Nem. A film csak *tanítóeszköz* lehet idővel, de nem válhatik tanító-mesterré! Az élő emberi agy, korban és tartalomban változó ismeretanyagának kiválasztása és közlése mindig csak a *tanító* munkája lehet.

A tanítás ma már a tudás egész tárházát követeli. Elméleti és gyakorlati tudás nélkül nem volna lehetséges többé az ifjúságnak átadni a mai kultúra eredményeinek hatalmas tömegét. És hozzá sértetlen állapotban s úgy, hogy az utánuk következő nemzedék rá építeni tudjon! Ezt nem tudja soha semmiféle film. A *tanító eszköze* lehet a film, de maga a *tanító* soha!

A képszalag hatalmas ütésekkel döngeti az iskola ajtaját. De fenntar-

tás nélküli bebocsájtást eddig nem nyert még se *nálunk*, se a *külföldön*.

Ennek több oka van. A legsúlyosabb az, hogy *nincs elegendő oktatófilm*. Amit Váczai D. hisz, hogy évente „százzámra készítik a tudományos, oktató és ismeretterjesztő filmeket“, sajnos, csak jámbor hit. Nincs elég oktatófilm, mert az ilyenmű filmekből az üzleti vállalkozás nem remélhet nagy hasznot. A tanítófilm az, ami olyan szemléltető képekből áll, amelyeket a tanterv keretében az iskola tanítási anyagnak nem nyújthat. Ezt az ürt betölteni a film feladata volna. A tantervek azonban országonként változnak. Saját célkitűzéseket követnek. Az egyik ország nem veheti át minden változtatás nélkül a másik ország oktatófilmjeit. Azokat — mindig a hazai vonatkozások szemszögéből ítélve, — változtatni kell. Minden országnak, önmagának kell oktatófilmjeit előteremteni. Ettől pedig még nagyon de nagyon messze vagyunk. Az U. S. A. filmipara a legnagyobb, iskoláira semmi pénzt nem sajnál, oktatófilmjei mégis még nagyon is kis számban vannak az iskolai igényekhez mérten.

A történelem, irodalomtörténelem és művészet pedig még csak a kezdő lépéseket se tette meg a filmalkotás terén. Készült ugyan egy néhány ú. n. történelmi film, de azok az iskolai szempontokat figyelembe se vették. Tehát oktató célra nem is alkalmasak.

Itt, — az iskolai filmtermelésben — még a kezdet legelején vagyunk.

A filmnek — hitem szerint — nagy szerepe lehet a tanításban. Még inkább a felnőttek oktatásában. Erre utóbbira szép példával szolgál az olasz L. U. C. E. Itt jóformán naponként újabb és újabb kedvező eredményeket várhatunk. De bármennyire kedvezőek a kilátások — a film mindig csak *tanító eszköz* marad s ennek jó és alapos kihasználására is hosszú időre lesz szükség.

A kötelező filmoktatás Magyarországon

Csonkamagyarországon két intézmény tart az iskolákban kötelező mozgóképelőadásokat: a fővárosi községi iskolákban a *Pedagógiai Filmgyár*, az állami iskolákban pedig a *Magyar-Holland Kulturgazdasági Rt.* Mindkét intézmény most állította össze az idei tanév első felére eső filmműsorát. A Pedagógiai Filmgyár az alábbi kimutatást küldte be a *Filmkulturához*:

1928/29.-i tanév.

I. műsor.

Elemi iskola I.—II. osztálya számára:

1. Budapesti séták	965 m.
2. Elefántok fürdője	94 ..
	1059 m.

Elemi iskola III.—VI. osztálya számára:

1. Pécs és vidéke	1100 m.
2. A gróji-sajt készítése Franciaországban	141 ..
	1241 m.

Polgári iskola I.—IV. osztálya számára:

Fiuk:	1. Balatoni halászat	641 m.
	2. Seiyemipar Japánban	828 ..
		1469 m.

Leányok:	1. Balatoni halászat	641 m.
	2. Hogyan kell varrógépen varrni	924 ..
		1565 m.

Iparostanonc iskola I.—III. oszt. számára:

1. A fenyőfa kitermelése és feldolgozása	538 m.
2. A varrógép gyártása	1067 ..
	1605 m.

1928/29.-i tanév.

II. műsor.

Elemi iskola I.—II. osztálya számára:

1. A mi mindennapi ke- nyerünk	885 m.
2. Erzsike babái	400 ..
	1285 m.

Elemi iskola III.—VI. osztálya számára:

1. Balatoni halászat	641 m.
2. Az oroszlánbőrbe bujtatott szamar	500 ..
	1141 m.

Polgári iskola I.—IV. osztálya számára:

Fiuk:	1. A fenyőfa kitermelése és feldolgozása	538 m.
	2. Páris	868 ..
		1406 m.

Leányok:	1. Űsz a gazdaságban	1478 m.
	2. Sportképek	80 ..
		1558 m.

Iparostanonc iskola I.—III. oszt. számára

1. Tudományos expedíció a Mont Blanera	442 m.
2. Ruszkieai márványbánya	764 ..
3. Hogyan készül az eke	214 ..
	1420 m.

A *Magyar-Holland Kulturgazdasági Rt.* filmműsorának jegyzéke a vallás- és közoktatásügyi miniszterium kiadásában megjelenő *Hivatalos Közlöny* 21. számában jelent meg és az erre vonatkozó miniszteri rendelet szövege a következő:

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 77 241/1928. IX. Film sz. rendelete az 1928/29. tanévben bemutatandó kötelező oktatófilmsorozatok jegyzékének közzététele tárgyában.

I.

Valamennyi tankerületi kir. főigazgatónak, kir. tanfelügyelőnek, tanfelügyelői kirendeltség vezetőjének, a kereskedelmi iskolák kir. főigazgatójának, a tanítóképző-in-

tézetek tanulmányi kir. főigazgatójának.

Hivatkozással a közvetlen felügyeletem alatt álló iskolák kötelező iskolai filmoktatása tárgyában kiadott 37.547/1928. IX. film sz. és 47.200/1928. film sz. (a keb. „Hivatalos Közlöny“ 1928. évi 13. és 14. számában megjelent) rendeleteimre, értesítem Címet, hogy a Pedagógiai Filmbizottság ellenőrzése mellett elkészültek a kötelező iskolai filmoktatás 1928/29. tanévi oktatófilmsorozatai.

Magyarországon

iskolákban kötelező
tantervben a *Pedagógiai
Kulturgazdasági*
tantervi tanév első
aláírt kimutatást

tanév.

műsor.

osztálya számára:

mindennapi ke-	885 m.
nyelvi	400 „
babái	1285 m.

I. osztálya számára:

halászat	641 m.
szőlőbőrbe buj-	500 „
számár	1141 m.

II. osztálya számára:

szőlő kiterme-	538 m.
s feldolgozása	868 „
	1406 m.

gazdaságban	1478 m.
pek	80 „
	1558 m.

I.—III. oszt. számára

nyos expedi-	442 m.
Mont Blancia	764 „
ai márvány-	214 „
készül az eke	1420 m.

műsorának jegy-
adásában megjelenő
z erre vonatkozó

kir. főigazgatójának.
közvetlen felügyeletem
kötelező iskolai film-
kiadott 37.547/1928. IX.
8. film sz. (a keb. „Hi-
28. évi 13. és 14. szá-
rendeleteimre, értesitem
pedagógiai Filmbizottság
elkészültek a kötelező
1928/29. tanévi oktató-

A szóbanlevő és általam jóváhagyott
filmsorozatok jegyzékét az alábbiakban az-
zal a felhívással közlöm Cimmel, gondos-
kodjék haladéktalanul, hogy a vonatkozó
filmsorozatokról a felügyeletére bízott isko-
lák minél előbb tudomást szerezzenek. Uta-
sítsa egyben az iskolákat, hogy a vonat-
kozó filmek anyagát a 37.547/1928. IX. film
sz. rendeletem 14. bekezdésében foglaltak
értelmében — még a filmek bemutatása
előtt, valamint a bemutatás alkalmával, sőt
a bemutatás után is — a tanulók előtt meg-
felelően ismertessék, feldolgozzák s a nö-
vendékek értelmi színvonalához alkal-
mazva értékesítsék. Igen kívánatosnak
tartom, hogy a film ismertetésére a bemu-
tatás alkalmával is megfelelő tanár, tanító,
előadó vállalkozzék. A Magyar-Holland
Kulturgazdasági Rt.-nak kötelességévé tet-
tem, hogy a filmek anyagát nyomtatott
szövegben kivonatossan ismertető vezér-
lapokat megfelelő példányszámban, leg-
legalább két héttel a bemutató megtartása
előtt, Cimednek és az egyes iskolák igaz-
gatóságának megküldje.

Elvárom, hogy az oktatófilm rendkívüli
jelentőségének tudatában minden iskola
igyekezzni fog a filmsorozatokból a tanu-
lók részére a legtöbb szellemi hasznot biz-
tosítani.

Minden — akár a filmbemutató techni-
kai lebonyolítására, akár pedig a kísérő
előadásra vonatkozó — panasz közvetlen-
ül a vezetésem alatt lévő minisztériumi
filmügyi előadóhoz (V. ker., Hold u. 17,
IX. ügyosztály) intézendő.

Az 1928/29. tanévben kötelezőleg bemu-
tatandó oktatófilmek (új filmek) jegyzéke:

Alsófokozatu filmsorozat:

1. Terülj asztalkám. (Mese). — 2. János
vitéz. (Mese). — 3. A kis ködmön. (Mese).
— 4. A mi mindennapi kenyérünk. — 5.
A ház körüli állatok. — 6. Az ember ked-
vencei. — 7. Kis mesterségek. (Előkészü-
letben.) — 8. A budapesti állatkert. (Elő-
készületben.)

Középfokozatu filmsorozat:

1. A cukorgyártás. 2. A mi mindennapi
kenyerünk. — 3. A tüdővész. — 4. A ma-
gyar tenger és környéke. — 5. Ipari tech-
nológia. (Az agyag és kvarc feldolgozása.)
— 6. Tavasz munkák a kertben. — 7. A
növények élete. — 8. Izland. (Előkész.)

Felsőfoku filmsorozat:

1. A cukorgyártás. — 2. Alaszka. — 3. A
magyar tenger és környéke. — 4. A tüdő-

vész. — 5. Ipari technológia. (Az agyag és
kvarc feldolgozása.) — 6. Columbus. (Egy
óceánjáró gőzös.) (Előkészületben.) — 7.
Aviatika. (Előkészületben.) — 8. Építő-
és díszítőművészet. (Előkészületben.)

Ha az előkészítés alatt levő hat film kö-
zül valamelyiknek esetleg mással való pótlá-
sa szükségessé válnék, úgy erről a Cím
a tanév II. felének kezdete előtt értesítést
fog kapni.

Végül közlöm a t. Cimmel, miszerint ki-
vételesen megengedtem a Magyar-Holland
Kulturgazdasági R.-T.-nak, hogy a köte-
lező filmoktatásba újonnan beszervezett
azokban az iskolákban, amelyek eddig még
egyáltalán nem részesültek oktatófilmelő-
adásokban, a szorosban az 1928/29. tanévre
megállapított filmsorozatok egyes képei he-
lyett a régebbi sorozatokból is bemutatathat
egyes filmeket ott, ahol az iskola igazgató-
sága ebbe a cserébe beleegyezik. A ne-
vezett részvénytársaság tartozik tehát eh-
hez a cseréhez az iskola igazgatójának a
hozzájárulását megelőzőleg okvetlenül ki-
kérni. Az ennek alapján igénybevehető ré-
gebbi filmsorozatok jegyzékét az alábbiak-
ban közlöm.

Régebbi filmek jegyzéke:

1. János vitéz. — 2. Méhike csodálatos
élete. — 3. Mese az álhercegről. — 4. Ho-
gyan készül (a selyem-, kőszarfonás, aszta-
losmunka, játékkészítés.) — 5. Szabó Pista,
a kis hős. — 6. A Magyar Alföld I. rész.
— 7. A Magyar Alföld II. rész. — 8. Képek
Erdélyből. — 9. Bolgár rendszerű kertész-
kedés. — 10. Egészségtani képek. — 11.
Erdőn-mezőn.

II.

Valamennyi Főtiszt. Egyházi Főhatóságnak.

Az 1928/29. tanévi iskolai oktatófilm-
sorozatok jegyzékének közzétételére vo-
natkozó 77.241/1928. IX. film sz. rendelete-
met azzal a tiszteletteljes kérelemmel van
szerencsém megküldeni, hogy a filmek be-
mutatására vonatkozólag a saját felügye-
lete alá tartozó iskolákra nézve lehetőleg
hasonló értelemben intézkedni méltóztat-
sék. Az egyes oktatófilmek vezérlapjait a
Magyar-Holland Kulturgazdasági Részvény-
társaság valamennyi főtiszt. Egyházi Fő-
hatóságának meg fogja küldeni.

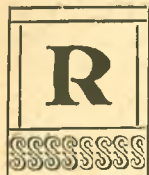
Budapest, 1928. október hó 8-án.

*A kinematografia művészet és tu-
domány. Olvassa állandóan a
FILMKULTURA egyes szá-
mait és a szakirodalmat!*

(ABBÉ):

ÚJ MAGYAR OKTATÓFILM

A MAGYAR TENGER

Régi magyar krónikában van följegyezve az a nevezetes eset, hogy IV. László király tanítómasterét, nemzeti Guthy András urat felségsértés miatt kerékbetörték, mivel a magister egy jó sort vert végig növendékén, akit éppen előttevaló napon, tizenkétszázötödös korában koronáztak meg magyar királynak.

Ebből aztán kitetszik, hogy vagy hetedfélszázad esztendő előtt is már fontos eszköz volt a pedagógus kezében a suhogó mogyorófapálca, akár csak az én időmben, harmincegynéhány év előtt. Hiszen nem állítom, hogy jómagam valami szelid erkölcsű discipulus voltam és hogy nem érdemeltem, meg, amit a tanárom jó hajlós spanyol nádpálcájával héberkorba a tenyeremre aplikált, de ettől nem lettem semmivel sem okosabb és ha ma arról vallatnának, hogy a földgömb melyik pontján fekszik Új-Zeeland-szigete, szavamra mondom, nem tudnék ráhibázni.

Mennyivel *boldogabb* a mai diákság, amelyet *nádpálca helyett berregő filmmasina segítségével vezetnek be a tudományokba*. A kis unokám — pedig még csak elemista — jobban tudja, mint én, hogy a Balaton hol a legmélyebb. Könnyű neki, őt még a moziba is elviszik a tanító urak, hogy ott a saját szemei előtt megelevenedve lássa mindazt, amit az iskoláskönyvek holt betüiből olyan nagyon nehéz átszívárogtatni a koponyájába.

Mert erről van szó, a filmről, mint szemléltető taneszközzel, amely könyvnyelven alkalmazkodik a legprimitívebb agyberendezési gyermek értelméhez is, mint a néha kissé nehézkes stilusu tankönyv.

A *Magyar-Holland Kulturgazdasági részvénytársaság* bőkezűségéből született meg a *Balatonról*, a „magyar tenger”-ről készített film, amely öt felvonáson át bő részletességgel és kitünő pedagógiai módszerrel ismerteti a Balatont keletkezésének történetétől kezdve a mai modern fürdővilágig.

Geszti Lajos tanár tervezte a szebb-nél-szebb felvételek sorozatából álló pompás filmet és különösen a Balaton menti vulkanikus képződmények ismertetésénél és a balatoni nyári és téli halászat bemutatásánál fejtett ki olyan derekas munkát, amely a „Magyar tenger”-t a legnagyobb technikai eszközökkel készült külföldi oktatófilmeknek is fölébe helyezi.

A. E. G.

TRIUMPHATOR

színházi vetítógép,

PEDAGOGIA

HUNNIA II.

iskolai és házi vetítógép

a legjobbak és legolcsóbbak.

SZÉKELY GYÖRGY

okl. gépészmérnök

Budapest, V., Báthory-uca 5.

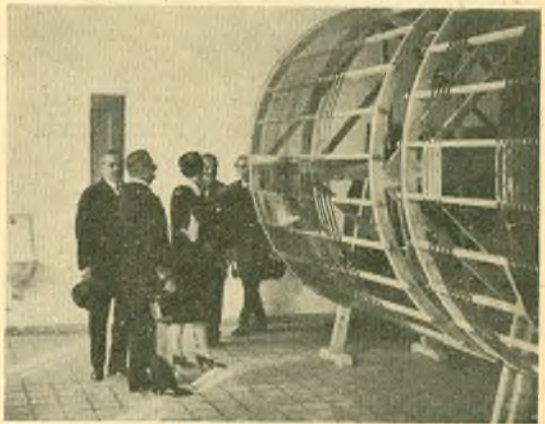
Telefon: Ant. 121-50.

A MAGYAR FILMIRODA HÁZAVATÁSA

Impozáns keretek között avatták föl október 27-én a Magyar Filmiroda új székházát a Sándor uccában. A Magyar Filmiroda az utolsó tiz esztendő filmtörténetének egyik kimagasló eseménye: organizálta a magyar filmhíradást, belevonta ebbe a nagyszerű propagandába a külföldet, amellyel a legnagyobb összeköttetései vannak, úgy hogy e tekintetben a Filmiroda valóban országos jelentőségű munkásságot fejt ki. A csütörtöki felavatáson megjelent *Horthy* Miklós kormányzó, a kormány több tagja és a közélet számos funkcionáriusa.

A Magyar Filmirodát az utóbbi években fejlesztette nagyra *Taubinger* Zoltán dr., aki mindig nagy érzékkel és szeretettel intézte a mozgósínház-tulajdonosokkal kapcsolatban a Filmiroda ügyeit. Neki köszönhető, hogy az úgynevezett „kötelező” híradó-előadások nem idéztek elő soha sem összeütközést a moztulajdonosok és a Filmiroda között. Az a gárda, amely *Taubinger* dr.-nak rendelkezésére áll kitartó munkával és fáradhatatlan szor-

galommal teljesíti kötelességét. Ebben a gárdában dolgozik a szakmában nagy népszerűségnek örvendő *Szalados* Mihály cégvezető és *Hegedüs* Géza titkár. A technikai munkálatokat *Sotváráth* István, *Kaulich* Lajos, *Zsabka* Gyula és *Meyer* Tibor filmoperatőrök végzik hétről-hétre és bejárják új modern főtvevőgépeikkel az egész országot és jelen vannak annak minden nevezetesebb eseményénél.

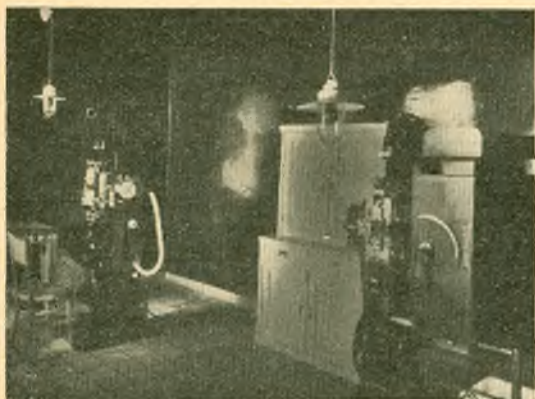
A Magyar Filmiroda másoló-helyiségét *Horthy* Miklós kormányzó Ófőméltósága nevével megtekinti

A kormányzó a Magyar Filmiroda műtermében

A Magyar Filmiroda főzetéga a film- és fotoriportage.

A hetenként megjelenő Magyar Híradó című filmujság részére megörökíti az összes számottevő belföldi eseményeket. A Magyar Híradókat az ország összes mozgóképszínházai (cca 500) vetítik. A Magyar Híradó készítése mellett a Magyar Filmiroda rendszeresen foglalkozik egyéb filmek előállításával is. A filmek belföldi nagy publicitása mellett a Magyar Filmiroda másik főfeladata, film- és fotofelvétel-
ei részére a külföldi nyilvánosság biztosítása, amelyet a magyar eseményeknek külföldi, hasonló üzletkörű vállalatokkal és képviselőkkel fennálló kapcsolatai révén, kommerciális alapon és feltételek mellett tud biztosítani.

A Magyar Filmiroda kopirterme

A Magyar Filmiroda 1927-ben összesen 136.000 méter filmet dolgozott fel, melyből 7700 méter riport-filmet helyezett el az európai és 4900 métert az amerikai országokban.

A MTI új székházában a modern kor kívánalmainak megfelelő elhelyezést sikerült biztosítani a film- és fotóosztály részére. Az adminisztrációs helyiségek mellett itt nyertek elhelyezést a *filmfeldolgozó helyiségek* is.

Az operatőrök munkaterme és egy kisebb, házi használatra alkalmas bemutatóhelyiség mellett elsősorban érdemel említést a másolóterem, a kopirózó, amelynek modern automatikus gépi berendezése segítségével a Magyar Filmiroda kapacitása az eddiginek *hat-szorosára* növekedik.

Az előhívó és mosóhelyiségekben naponként 4000 méter negatív film dolgozható fel. A szárítóhelyiség *dob-jain egyszerre 1500 méter film száradhat.*

A Magyar Filmiroda laboratóriumi

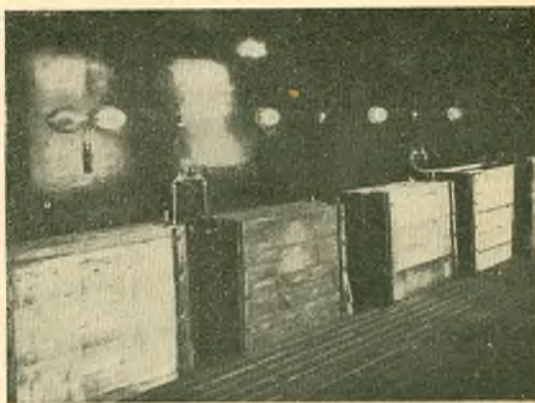
felszerelése biztosítja azt, hogy jelenlegi személyzetével egyfázisú munkarendszer mellett is évi 600.000 méter filmet dolgozhat fel.

A fotóüzem és laboratórium modern berendezése biztosítja annak, hogy a fotóriportázt, amely különösen a *külföldi magyar propaganda szempontjából fontos*, továbbfejlesszék.

A műterem olyan, hogy ott fotófelvételek mellett kisebb filmműtermi felvételek is készíthetők.

A Magyar Filmiroda produktív képessége évről-évre fokozódik. Az 1927-ben feldolgozott 136.000 méter filmmel szemben ez év szeptember 30-ig már 148.300 méter filmet állítottunk elő.

A Magyar Filmiroda ezévi legfontosabb munkája a propaganda- és oktatási célok szolgálatára készülő Hungáriafilm, amely hivatott arra, hogy mind a bels, mind pedig a külfölddei megismertesse Magyarországot értékeit és szépségeit.

A Magyar Filmiroda hívóterme

Filmhírszolgálat, városi-, községi-, családi-, gyári-, ipari-, sport- stb. filmfelvételek

eszközlése egy helyben, mint vidéken. La oratoriumi munkák, filmek kidolgozása, u m. előhívás, másolás, összeállítás stb., feliratok készítése, filmkockanagyítás, általában minden e szakmába vágó munka.

Magyar Filmiroda R. T. a „MAGYAR HIRADÓ” című heti filmriport kiadója.
BUDAPEST, VIII., SÁNDOR-UTCA 7. — TELEFON: JÓZSEF 455-10.

**A kultuszminiszter levele
Lisintzky tanárhoz**

Jelentette annak idején a Filmkultura, hogy Lisintzky Ferenc budapesti tanár nagy sikert aratott oktatófilmjével a hágai konferencián. Ebből az alkalomból Klebelsberg Kunó gróf kultuszminiszter a következő elismerő levelet intézte Lisintzky tanárhoz:

34842—928.
szám.

M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi
Ministerium. Minister.

Tisztelt Tanár Ur!

Örömmel vettem tudomásul, hogy a folyó év május elején Hágában megtartott II. Európai Oktatófilm-Konferencia során a Tisztelt Tanár Urnak „A hullámmozgás tana” című pedagógiai filmje a nemzetközi verseny keretében történt bemutatásakor rendkívül nagy sikert aratott s az arra illetékes pedagógus szak-

értőknek olyan általános dicséretét váltotta ki, amely csak e nemből legkiválóbb filmeknek juthatott osztályrészesül. Filmjének egy tudományos, mint pedagógiai elgondolása s annak technikai kivitele egyaránt a legteljesebb elismerést biztosították a Tisztelt Tanár Ur művében a magyar oktatófilm-ügynek. A sikerült oktatófilmnek valóságos mintáját állította Tanár Ur ebben a filmben a szakörök elé.

Ebből az alkalomból indíttatya érzem magam, hogy az oktatófilm terén kifejtett tudományos buzgalmaért a Tisztelt Tanár Urnak őszinte köszönetemet és elismerésemet nyilvánítsam abban a reményben, hogy a hazai oktatófilm-előadások iskolai kiépítésénél a Tisztelt Tanár Ur szellemi közreműködésére továbbra is bizvást számíthatok.

Nagyságos

Lisintzky M. Ferenc urnak
állami reálgimnáziumi tanár.

Budapest.

LISINTZKY FERENC
főgimnáziumi tanár, akinek „A hullámmozgás tana” című filmje a legkitűnőbb magyar kulturfilmek egyike.

Indiában kötelező lesz az oktatófilmek nyilvános előadása. Az indiai kormány bizottságát küldött ki, amelynek feladata, hogy az indiai filmgyártás fejlesztéséről és előmozdításáról javaslatokat tegyen a kormánynak. A bizottság máris végzett a feladattal és nagyjában a következő javaslattal lépett a kormány elé: A kormány kvótát állapít meg az indiai filmek részére, amely kvótába azonban az angol filmeket nem számítja bele. A hazai filmgyártás érdekében a *készfilmek vámját öt százalékkal* emeli a kormány, azonkívül az indiai filmgyárosok anyagi támogatásban is részesülnek a kormány részéről. Filmtechnikusok kiképzését érdekében a kormány néhány *ösztöndíjat* küld ki a külföldre. A kormány *szaporítani* fogja a filmszínházak számát, azonban nem engedélyezi a külföldi *mozgóképszínháztrösztök* alakulását. A színházakban egy rupiáig (kb. másfél pengő) a jegyek *vigalmadómentesek*. Központi filmcenzurát vezet be a kormány. Cenzurálni fogják a plakátokat is. A cenzurahivatal főnöke azonban *független* és közismert tekintély lesz, aki mentes minden befolyástól. Javaslatba hozta a bizottság azt is, hogy a kormány rendelkezésére bocsájtanak egy szakemberekből álló *szaktanácsadó szervet*, amelynek évi 500.000 ruppa anyagi bázist bocsájtanak a rendelkezésére. Végül igen érdekes javaslat az is, amelyben arra kéri a kormányt, hogy tegye kötelezővé a filmszínházak számára azt, hogy az *előadásokból legalább negyedórát fordítsanak oktató-, expedíciós-, tudományos- és népnevelő filmek bemutatására.* (Az indiai javaslat annyira *szakszerű és ideális*, hogy bizonyára jó lenne vele idehaza is foglalkozni.)

Kétszázhusz kulturfilm készült Németországban július-szeptember hónapokban. A német cenzurahivatalok összeállítása szerint Németországban az év e *harmadik* negyedében *220 kulturfilm*et készítettek, szemben a múlt negyedév 161 és az első negyedév 198 filmjével. Ebben a számban természetesen ismét az *UFA* vezet 25 kulturfilmmel, majd következik a Humboldtfilm 13, az I. G. Farbenindustrie 13, egy müncheni cég 10, a Neus-állatfilm vállalat 9, a Schonger-gyár 9, az Emelka 8 filmjével. A többi gyár 1-7 filmmel van képviselve a statisztikában.

Angliában vámmentesen lehet a tudományos filmeket behozni. Jelentette a *Filmkultúra*, hogy Angliában mozgalom indult meg az oktató- és tudományos filmek vámmentes behozatala érdekében. A mozgalom eredményes volt, amennyiben az angol kormány ehhez a kérelemhez hozzájárult. A vámmentes behozatali eljárás a következő: A behozandó film tudományos voltáról a *Royal Society* ad bizonyítványt, amelynek az

ily módon behozott filmet azonban csakis alapján a filmet vámmentesen kezelik. Az tudományos társaságok tagjainak szabad bemutatni. Az importőrnek természetesen kérvényt kell intézni a Commissioners of Customs and Excise-hoz, amelyben megadja a közelebbi adatokat, nevezetesen azt, vajjon a film kópia-e vagy negatívfilm, előhívott, vagy csak exponált fölvétel, megadja továbbá a film hosszát, a film témáját vagy meséjét és annak a tudományos intézménynek a nevét és címét, amelynek tagjai előtt a filmet be akarja mutatni.

1350 film az ideai filmprodukción. A nyilvánosságra hozott adatok összeállítása alapján az 1928/29-es évadban a világon *1350 film* készül. Ebben a számban az USA 750 filmmel, Németország 200, Anglia 140, Oroszország 130, Franciaország 60, míg a többi állam összesen 70 filmmel szerepel. (Valamikor Magyarország is produkált egy esztendőben 50 filmet!)

Külföldi diákok filmstúdiója Berlinben. Igen érdekes újítást vezetett be a berlini „*Hauptgemeinschaft ausländischer Studierender*“. Az egyesület ugyanis filmstúdiót létesített, ahol elméleti és gyakorlati előadásokat tartanak a filmről, mint a kultúrélet hatalmas faktoráról. A stúdióban előadásokat tartanak a film történetéről, majd megnézik az összes berlini nagy filmgyárakat, laboratóriumokat, végül állandó bemutatót rendeznek német és külföldi kulturfilmekről. A stúdió nagy kulturfilm készítését vette tervebe, amelyen bemutatják a Németországban élő külföldi diákok kultúréletét. A filmstúdió vezetésével a szövetség *Mammey Terja-Basa mongol* színészt bízták meg. (A *Filmkultúra előfizetői díjtalan* felvilágosítást kaphatnak a berlini diákstúdió működéséről és adatokat szívesen bocsájt rendelkezésre.)

A hollywoodi filmprodukción számokban. A nagy hollywoodi gyárak most a következő filmekre készülnek: A Paramount 74 filmet forgat, amelyek közül 25 speciál-sláger, 35 star-film, 11 külföldön készült Paramount-film és 3 nagyfilm (road show productions). A filmek között szerepel az Oroszország, az Ábris rózsája néven ismert *Abies Irish Rose*. Az ismertebb rendezők nevei között találjuk *Lubitsch* és *Sternberg* neveit. Az *Universal* 68 filmmel szerepel az ideai gyártási statisztikában és pedig 5 nagyfilmmel, 11 Laemmle-Special-sorozattal, 13 starfilmmel és rengeteg burleszkkal, vígjátékkal és groteszkfilmmel. A *Metro* 44 filmet vett programba. Ezek között van 3 „fő“-film Grete Garboval és John Gilberttel és számtalan vígjáték, burleszk és groteszkfilm. A *First National* 54 filmet vett előjegyzésbe, de lehet, hogy többet is fog forgatni. A szereplők között találjuk Corinne Griffith, Alice White, Do-

rothy Mackaill, Jack Mulhall, Colleen Moore, Richard Barthelmess, Milton Sills és Billie Dove neveit. A Warner Bros. munkaprogramja messze túlszárnyalja a mostani elsőrangú programot is és kb. 50—60 nagyfilm készítését vette tervébe.

Ismeretterjesztő film a tűzoltóságról. Ortloph drezdai tűzoltófőparancsnok kezdeményezésére a drezdai Boehner-gyár egy 2000 m. hosszú oktatófilmet készített a tűzoltóság intézményéről, céljairól, feladatairól és eszközeiről. Hat hónapig tartott a film elkészítése, amelynek munkájában az ismertebb drezdai tűzoltótisztek vettek részt és irányították a főlvételeket. A film nem száraz „tűzoltófilm“, hanem van egy kis bájos meséje is, úgy hogy a film elejétől végig érdekcses és lebilincselő, itt-ott némi humorral fűszerezve. Ugy technikai, mint művészi szempontból a filmnek nagy sikere volt a drezdai bemutatón, ahol külön zenét is komponáltak a filmhez. A film most fut a német mozgóképszínházakban, sőt már egyik-másik külföldi részére is eladták.

Mit kíván ujjában a Német oktatófilmszövetség? A Bund Deutscher Lehr- und Kulturfilmhersteller e V. Berlinben a német nyersfilmgyárakkal karöltve a következő tartalmú beadványt intézte a berlini rendőrigazgatósághoz: A Szövetség követeli a keskenyfilm-vetítőgépek bevezetését és hogy ezeket a keskenyfilmeket kizárólag *éghetetlen nyersanyag*on állíthassák elő. A beadvány megszövegezésénél a következő érvek játszottak közre: A keskenyfilm-gépek használata igen könnyű és kényelmes, rengeteg szállítási és kezelési költséget lehet megtakarítani, kisebb hely kell a filmek elhelyezésére, végül a filmek elkészülte is olcsóbb, azonkívül súlya is $\frac{1}{4}$ -dal kevesebb, mint a normálfilmé, nem beszélve arról, hogy 60%-kal rövidebb és fél annyira széles, mint a normálfilm. A keskenyfilm éghetlensége előmozdítja az üzem biztonságát, különösen az iskolákban és otthon. Ezeket a keskenyfilm-gépeket csakis kisszámú társaságok jelenlétében lehet felállítani és így azok a biztonsági kellékek, amelyek a normálfilmek vetítésénél számba jönnek, itt elesnek. A berlini rendőrség főnöke a maga részéről elfogadta a Bund előterjesztését és kilátásba helyezte, hogy támogatja illetékes helyen a tervbevett újítások életbeléptetését célzó rendelkezéseket. Amennyiben a kormány részéről is hozzájárulnak az előterjesztéshez, úgy az 1926. évi január 19-iki filmtörvénynek a keskenyfilmre vonatkozó része megszűnik.

A berlini tantestület filmarchivuma. A berlini tantestület elhatározta, hogy a városi film- és diapositiv hivatal (Städtische Film- und Bildamt-ot) kibővíti és lényegesen re-

Előkészületben
a
Filmművészeti

Évkönyv

10-ik

évfolyama

Szerkeszti:

LAJTA ANDOR

November végén
jelenik meg
az idei kötet

Ára 4.— pengő

A legjobb hirdetési alkalom!

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

**BUDAPEST, VII.,
Erzsébet - krt. 30.**

Telefon: József 363—76. szám.

organizálja. Ezzel az intézménnyel kapcsolatban Berlin városa filmszemináriumot is tart fenn, amelyet természetesen szintén ki fognak bővíteni. A reorganizáció alkalmával újjászervezik a szemínáriumi és a filmhivatal feladatkörét is. Eszerint a filmszeminárium feladata lesz a jövőben: mozgófényképelőadásokat vezető tanerők technikai kiképzetése és mikro-, foto- és filmamatőr előadások tartása. Ennek a szemínáriumnak a kebelében külön szakiskola lesz, mely a *hivatásos filmtechnikusok* kiképzetetését fogja magára vállalni. A községi filmarchivum célja az lesz, hogy megfelelő mennyiségű kép- és diapositívot összegyűjtsön, valamint a filmszakirodalom, filmszaksajtó és a film történetére vonatkozó adatok gyűjtése. Az úgynevezett „*Schulkkinogemeinden*“ organizációjára vonatkozóan úgy határoztak, hogy ennek keretében sorozzák a filmoktatás, a népoktatás (szülői esték), végül egészségügyi felvilágosító előadások megtartását.

A filmhivatal a *Deutsche Lichtspielbund*-al karöltve nagyarányú külföldi propagandát is fog kezdeményezni, azonkívül külön szervezettel rendelkezésre fog állani egyesületeknek, vállalatoknak, amelyeknek filmtechnikai és általános szervezési kérdésekben fogja a szükséges információkat megadni. Az új hivatal egyik igen fontos feladata a filmtudományi kutatások és experimentumok kezdeményezése lesz. A hivatalnak egyik alosztálya az úgynevezett *Jugendamt* (ifjúsági osztály), amelynek működési területébe tanácsadó szervként bevonják a *mozgófényképtulajdonosok* egyesületét is, azonkívül ellenőrizni fogja a birodalmi mozgófénykép törvény 3-ik szakasza értelmében tartott ifjúsági filmelőadásokat, végül pedig az ifjúság szempontjából fontos *egészségügyi* filmek gyűjteményét fogja felállítani.

A berlini városi filmhivatal nagy fontosságú kérdésekben a *Deutscher Bildspielbund*-dal és ennek külföldi osztályával karöltve fog eljárni és felveszi az összeköttetést a baseli nemzetközi oktatófilmkamarával is. A filmhivatal ténykedéséről, programjáról és minden néven nevezendő mozgalmáról a városi tanácsban a *közoktatásügyi tanácsnok* fog referálni.

A film a cseh állami költségvetésben. A prágai parlament elé nemrégiben terjesztették be az 1929. évre szóló költségvetést, amelyből kiderül, hogy a cseh kormány óriási összegeket fordít a filmre és filmpropagandára. A *közoktatásügyi* miniszterium 15.000 cseh koronát vett fel az állami *filmarchivum* létesítésére, 40.000 cseh koronát *oktató- és iskolai* filmek és 112.000 cseh koronát felvilágosító- és népnevelő filmek készítésére. *Vándormozgók* támogatására 100 ezer cseh koronát vettek fel. A *külügymi-*

niszterium költségvetésében 400.000 cseh korona szerepel képek, filmek, térképek, diagrammák és földrajzi filmek beszerzésére, illetőleg cseh földrajzi filmek készítésére. A honvédelmi miniszterium szintén igen jelentékeny összeget és pedig 740.000 cseh koronát állít be a filmügy érdekében. A *belügyminiszterium* költségvetésében 66.880 cseh korona szerepel, mint olyan összeg, amelyet filmügyekre lehet fordítani, amely összegben szerepel a filmcenzura vetítógépészé és a litografia előadójának a fizetése is. A filmcenzura részére külön 100.000 cseh koronát vettek fel a költségvetésbe, de külön 19.800 cseh koronával szerepel a felvidéki filmcenzura fenntartása céljaira. Egyébként természetesen ez az összeg elenyészően csekély a filmcenzura fenntartásához, mert a csehországi filmvállalatok külön kb. 400.000 cseh koronát fizetnek évente cenzuradíjak címén, úgy hogy ott is a filmszakma többet áldoz a cenzurára, mint maga az állam.

A Hamburg-amerika Linie kulturhangfilmje. A Hamburg-amerikai Linie ebben az évben igen sok állam anyagi támogatása mellett világkörüli útjára küldte a *Resolute* nevű hajóját, amelyen operatőrök és szakemberek egész csoportja vett részt, akik a világ különböző részein igen tanulságos embertani, földrajzi és geológiai filmfelvételeket csináltak. Ez a *nemzetközi kultúrfilm* nagyjában már elkészült, azonban a német *Deutscher Tonbild-Syndikat*-al karöltve *nemzetközi hangkultúrfilm*mé alakítja át. Ennek a nagyarányú nemzetközi filmnek az elkészítésében részt vettek dr. Guido Bagier, akinek „*Der kommende Film*“ című könyvéről a *Filmkultura* hosszasan megemlékezett, továbbá *Mutzenbecher* Henrik és *Ruttmann* Walter a *Resolute*-expedíció vezetői.

Az Emelka új kultúrfilmjei. A *müncheni Emelka* műtermében ezidőszertig egész csomó új oktató- és kultúrfilm készül, amelyek nemcsak a szaktudósok, hanem a mozgóképszínházak körében is nagy érdeklődésre tarthatnak számot. Az egyik filmnek „*Quellen neuer Kraft und Gesundheit*“ a címe és az egészségről szól. A „*Kunst des Segelfluges*“ érdekes repülési produkciókat tár a néző elé, míg egy harmadik film „*Bayerische Volkstänze*“ címen a bajor népeletről meríti tárgyát. Mind a három *Emelka kultúrfilm* rövidesen elkészül.

Hamburg első filmexpedíciója. Hamburg városa K. W. *Emmermacher* vezetésével tudományos filmexpedíciót indított útnak, amely Kanadából kiindulva az Egyesült Államokon keresztül Kuba érintésével egészen Középamerika alsó határáig terjedt. A expedíció már befejezte munkáját és utban van hazafelé.

A BESZÉLŐ- ÉS HANGFILM

A BESZÉLŐFILM CSECSEMŐKORA

— OSCAR MESSTER ELŐADÁSA A BERLINI DEUTSCHE KINOTECHNISCHE GESELLSCHAFT ÜLÉSÉN —

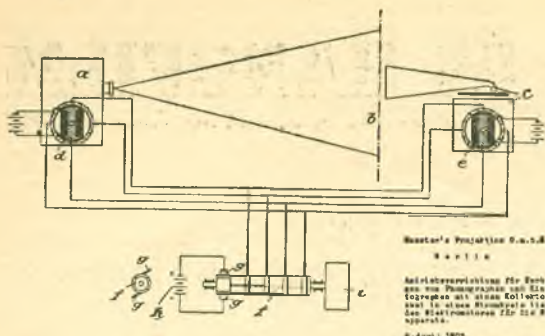
Október hó 2-án a berlini Deutsche Kinotechnische Gesellschaft 70-ik rendes ülését tartotta, a melynek nagy eseménye az volt, hogy ezen az ülésen megjelent a német kinematográfia egyik megteremtője: Oscar Messter. Oscar Messter fogalom a német filmkultúrában, hiszen a legelső volt, aki felismerte a film jelentőségét és uttörője volt Németországban a filmtechnikának, a filmjátszásnak és a filmgyártásnak. Ez az Oskar Messter tartott előadást „Aus der Kinderstube des Tonbildes“ címmel, amely előadás lényegét a berlini *Filmtechnik* nyomán alább adjuk vissza. A leközölt kliséket is a berlini *Filmtechnik*, Németországnak ez az igen nivós folyóirata, bocsájtotta rendelkezésünkre.

MESSTER ELŐADÁSA:

Messter elsősorban egy képet mutatott be a „Die Technik“ 1897 január elsejei számából, amely Berlin egyik akkori mozgóképszínházának a belső berendezését illusztrálta. Eszerint a kép szerint Messter már 1896-ban fonográfot használt a filmek zenei illusztrálására. A kép és zene összeköttetését szinchronnal B. Vringault artistanó találta föl, aki ezt a szinchronkészüléket a lipcei Kristálypalotában 1902—1903 telén mutatta be. Ennek a bemutatásnak az volt a lényege, hogy a gépkezelő telefon útján összeköttetésben állt a grammofont kezelő sze-

mélyzettel. Ez a megoldás azonban korántsem volt egészen pontos és igazi szinchronizmusról nem is lehetett beszélni. A beszélőfilm kérdése a német szabadalmi jegyzékben első ízben 1897. december 1-én jelent meg és pedig Berthon, Jauvert és Dussand párisi lakosok bejelentése kapcsán. A következő beszélőfilm-szabadalmat 1901. júliusában jelentették be Berlinben, míg a 3-ik szabadalmat Leon Gaumont nyújtotta be 1901. decemberében Párisban. Maga Oskar Messter 1902-ben kezdett a szinchronizmus kérdésével foglalkozni és ebből a célból épügy, mint Gaumont, elektromos szinchronkészülékeket alkalmazott, amelyeket a vetítógép motorikus erővel hajtott. Ez ellen az akkori filmgyárosok és mozgóképszínház tulajdonosok akadályokat gördítettek, úgy hogy Messter tachometer alkalmazásával segített a bajon. Messter az első szinchron-szabadalmat 1903. februárjában és áprilisában jelentette be és pedig „Einrichtung für synchronlaufende Serienapparate und Tonwiedergeber“ és „Antriebsvorrichtung für Verbindung von Phono- und Kinematograph mit einem Kollektor und zwei in einem Stromkreis liegenden Elektromotoren für die Einzelapparate“ címmel (lásd I. ábrát). Ennek a szinchron-rendszernek az első nyilvános előadását 1903 augusztus havában tartották meg a berlini Apollo-Theaterben.

Az előadásnak óriási sikere volt, úgy hogy Messter hangfilmjei ország-

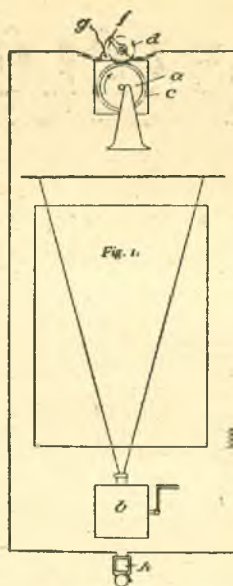

1. ábra.

ról-oroszra vándoroltak, sőt a St. Louis-i világiállításon egy 250 személyt befogadó színházban be is mutatták. Annak ellenére, hogy ilyen nagy sikerrel fogadták a Messter-féle hangfilmet, még sem tudott e találmány elterjedni, mert sem Amerikában, sem Angliában e találmány iránt a nagyközönség részéről érdeklődés nem mutatkozott.

De Messter nemsokára *technikai okokból* megváltoztatta az eddigi rendszert, mert nem annyira filmvetítésnél, mint inkább a zenei visszaadásnál olyan hullámzásokat tapasztalt, amelyek az előadásra *zavarólag* hatottak. Újfajta szinkronizálást hozott létre a vetítógép és a gramofon között. Másodpercenként 20 képet vetített akkoriban a gép. Miután a gramofonlemez fordulata megfelelő idő alatt 15 képváltozásnak felelt meg, a vetítógép azonban csak egy fordulónál 8 képet mutatott, Messter kénytelen volt a gépcsavar fordulatait úgy megváltoztatni, hogy a *vetítés és a lemezfordulatok között a teljes összhangot (Gleichtakt) sikerült létrehozni.*

1903 szeptember 8-án alapvető szabadalmat kapott Messter arra a szinkronizálási rendszerre, amelynek sézmáját 2. számú ábrának mutatja. A gramofon minden fordulónál mozgásba hozott egy csengetyüt, amely a vetítógépésznek a fordulógyorsaság taktusát adta tudomására. Ez a rend-

2. ábra.

szert lényegesen megkönnyítette úgy a vetítést, mint a hangfilm hangjának a nyugodt és biztos visszaadását, azonban Messter annyiszor változtatott ezen az alapszabadalmon, hogy 1908-ig kb. 35 újabb szabadalom iránti bejelentést tett, amelyek mind a hangfilm előadásának a szabályozására vonatkoztak.

Amilyen komplikált és nehéz volt a beszélőfilm, illetve hangfilmek *leadása*, természetszerűleg olyan arányban nehézségeket okozott a hangfilmek *felvétele* is. Az első hangfilmkísérleteket Messter gramofonlemezeken végezte. A gramofonlemez szinkron útján össze lett kapcsolva a vetítógéppel. Rövid átmeneti idő elteltével Messternek sikerült a képet és a hangot *egyszerre felvenni.* Igen érdekes felvételi mód volt az az eljárás, amelyet Messter 1910-ben szabadalom útján védjegyztetett. A 3-ik ábra nem fejezi ki ugyan hűen a felvétel lényegét, amely

Messter előadása szerint a következő: A felvevőgép előtt egy bezárt szekrényt állítottak fel, amelybe a színész „belejátszott“, egy üvegtábla segítségével a jelenetet kívülről sikerült felvenni, míg a fekete lepel alatt egy tölcse volt, amely a beszéd felvételére szolgált.

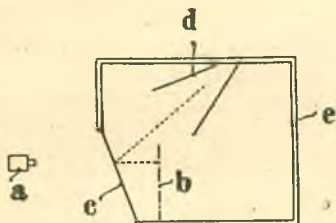
Zu der Patentschrift 237961

Messter's Projektion
G.m.b.H.

B e r l i n

Verfahren und Einrichtung zur Aufnahme von sprechenden lebenden Photographien mittels eines Bildapparates und eines von diesem getrennt angeordneten Sprechapparates.

8. Dezember 1910

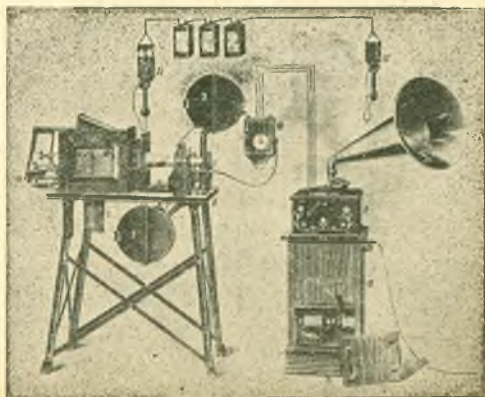
3. ábra.

Eleinte igen körülményes volt a vétés egy grommofonlemez igénybevételével, ami természetesen korlátozta az előadás időtartamát is, azért Messter újabb beszélőgépet konstruált, amelyben 2 lemeztányér (Plattenteller) felváltva lépett akcióba. E lemezek váltakozó bekapcsolására Messter többféle rendszert alkalmazott, hogy a hangnak bizonyos erősséget adjon, Messter gyakran egyidőben több hasonló lemezt játszatott. Abban az időben egy „Auxetophon“ nevű beszélőgép is került forgalomba, amely légnnyomással dolgozott. A 4-es számú ábra egy hasonló szerkezetű teljes synchronberendezést mutat be.

Ezek a kezdetleges beszélőgépek, illetve beszélőfilmek hosszú ideig szerepeltek az akkori mozgóképszínházak

műsorain. A filmekben szívesen játszottak a zenei, a tánc és a művészi élet igen sok ismert reprezentánsai. A komoly, és értékes gépeket csakhamar hamisítványok és utánzatok rontották le, úgy hogy 1909-ben már olyan vállalkozó is akadt, aki hang- és beszélőfilmek leadására már házi vetítőgépet is hozott forgalomba. 1910—1913-ig a beszélőfilm iránti érdeklődés éppen a synchronkészülékek bizonytalansága és sokszor szakértelem nélküli kezelése miatt hatalmas arányokban visszaesett, sőt a némafilm óriási fellendülése folytán úgyszólván egy csapásra teljesen megszűnt, úgy hogy az 1910-es mozgóképszínházak már egyedül és kizáróan a némafilmet propagálták.

Oskar Messter filmtörténeti és technikai vonatkozásaiban rendkívül érdekes előadását igen sok képpel illusztrálta, amelyek közül való ez a közölt 4 kép is. Messter előadása után egyik volt munkatársának Lewandowskinak, 20 év előtt készült beszélőfilmjét mutatták be, amely különös érdeklődést váltott ki a hallgatóság sorában. Az előadás befejezése előtt egy jelenlegi rendszerű beszélőfilmkészüléket is mutattak be, azonkívül utolsónak néhány régi beszélőfilmkészüléket demonstráltak a közönségnek. A nagy különbségen természetesen mindenki jóízűen mosolygott.

4. ábra.

Az első hangfilmszínház Londonban. A Warner-Brothers amerikai filmgyár megvásárolta a londoni Piccadilly-színházat, amely nemrégiben épült. Warnerék első ténykedése az volt, hogy leszerelték a Piccadilly-színház zenekarát, mert a színházat további intézkedésig tisztára *beszélő- és hangfilmek* előadásai céljaira fogják használni. Most folynak a Vitaphon-rendszer beépítési munkálatai, úgy hogy ez az *első* európai filmszínház amely *kizárólag beszélő- és hangfilmeket* fog előadni. Az összeállított programmban szerepel *Kertész Mihály* „Noé bárkája” című filmje is, amely néma film is és beszélő film is.

A beszélő- és hangfilm terjeszkedése Amerikában. Az amerikai Western Electric Corp. képviselői nemrégiben meglátogatták a hollywoodi filmtelceket és ezek során ama meggyőződésüknek adtak kifejezést, hogy az Egyesült Államokban 1930-ig több mint 3000 filmszínház fog a beszélő és hangfilm előadásaira berendezkedni. Számításaik szerint 1930-ig havonta átlag 200 mozgófényképszínházat fognak újjáalakítani és beszélő- és hangfilm-vetítőgépekkel felszerelni. Nem fog eltelni 5 esztendő, mondták a hollywoodi látogatás után és Amerikában 16000 filmszínház fogja majd a beszélő- és hangfilm ügyét szolgálni.

A beszélő- és hangfilm pénzügyi megszervezése. A beszélő és hangfilmmozgalom Amerikában az utóbbi hetekben teljesen új irányt vett. Amerika nagy városaiban *pénzügyi csoportok* alakultak, amelyek egyes szabadalmakat szereztek meg és most e szabadalmak megvalósításán dolgoznak. Amerikai jelentések szerint leginkább a Warner-Brothers beszélőfilm szabadalmaiért folyik a küzdelem és e tekintetben a Fox és a Paramount egymást lécitálják felül az árakban. Mindkét nagy világhírű gyár egyenként már húszmillió dollárt ígért a Warnernek a beszélő- és hangfilmszabadalom átengedése ellenében. Ennek a nagy beszélőfilmharcnak az lett a pénzügyi következménye, hogy a newyorki tőzsdén, a Wall-Streeten, Warner-részvényekben olyan *hossz állott* be, amely árkiefejezésben soha nem remélt magasságot ért el. Általában a newyorki *tőzsdén* óriási érdeklődés nyilvánul meg a filmipar iránt. A newyorki pénzvilág hajlandó óriási összegeket investálni a műtermek átalakítására, valamint a mozgóképszínházak megfelelő berendezésére. Állítólag 300 millió dollár szükséges ahhoz, hogy a filmipart a beszélő- és hangfilm céljaira átformálják és pedig úgy, hogy ebből a 300 millióból jut 200 millió a mozgóképszínházak átalakítására, 100 millió pedig a műtermek reorganizálására és a filmtermelés előrelátható többletkiadásainak a fedezésére.

Amerikában még egyelőre nincsenek tisztában azzal, hogy ezt a horribilis tőkét *hogyan* lehet majd eredményesen gyümölcsösztetni, de azért különböző tervek merültek fel ebből a szempontból is. A *belépődíjak* felemelése az első terv, azonban ez csak az egészen nagy színházaknál valósítható meg. Mindenesetre jellemző az amerikai tőke alkalmazkodó képességére és mozgékonyására, hogy ilyen *gyorsan* magáévá tette a beszélő- és hangfilm ügyét, amelyben *közgazdasági fantáziát* is lát.

Új hangfilm társaság Berlinben. Az AEG és a Siemens-Halske-művek újabb hangfilm társaságot alapítottak *Klangfilm G. m. b. H.* címmel, amelyben a két vállalat igen jelentős tőkével vesz részt, míg a Polyphon rt. 3 millió márkával vonult be a vállalatba. Az új vállalat egyelőre csakis *beszélő- és hangfilmgépek előállításával* kíván fogakozni, de erre a céra új gyárat nem rendez be, hanem az AEG és Siemens-Halske gyáraiban fogja szabadalmait megvalósítani. A Tonfilm-szindikátussal most folynak a tárgyalások, amelyek célja, hogy a két vállalatnál egységes üzleti politika alakuljon ki.

Már beszélőfilm iskola is van Angliában. Angliában a beszélő- és hangfilm kérdése óriási érdeklődést váltott ki. Miután a beszélőfilm szereplők — szerintük — más iskolai képzettséggel kell, hogy rendelkezzenek, mint a filmszínészeknek, „Cineservice Training Academy” címmel *iskola* alakult, amely a beszélő film részére képezi ki a színészeket. Az iskola végzett növendékeinek nem szereznek ugyan állást az egyes filmgyáraknál, de a *The Cinema* című lappal olyan megállapodást kötött, mely szerint a lap állandóan közli az iskola végzett növendékeinek a címét, úgy hogy ezek ilyformán jutnak majd kenyérhez.

Apró beszélő- és hangfilm hírek. A newyorki filmszínházak közül a 40 Paramount-színházban még ebben az évben felszerelik az új beszélő- és hangfilmkészülékeket, az úgynevezett *Movieton* gépeket. — *Pathé* rövidesen beszélő-film hetihíradót hoz forgalomba. Az előkészítő munkálatokat már befejezték. Szakkörökben kíváncsian várják az újítást. — A *Fox*-film beszélő- és hangfilmjeit a jövőben *Movietones* elnevezés alatt hozza forgalomba. Ez alatt a név alatt a Fox, a Western Electric, a Paramount és az United Artistis filmjei kerülnek forgalomba. — Douglas Fairbanks kijelentése szerint legközelebbi filmjét a *Movieton*-rendszer alapján hangfilm formájában fogja készíteni, amelyben nem fog ugyan *beszélni*, de a film jelegzetesebb eseményeinek *hangjait* fogja a *Movietone*-rendszerrel visszaadni.

FILMZENE

KENESSEY SÁNDOR:

AKTUÁLIS PROBLÉMÁK

I.

A KISÉRŐZENE LÉLEKTANA

A „*Filmkultura*“ legutóbb mejelent számában nagyon érdekes fejtegetés jelent meg P. Horváth Dezső zene-szerző, a Royal Apolló filmszínház ki-tűnő karnagyának tollából; a filmzené-nek útját egyengeti olyan területre, amely eddig szinte kínos gondossá-gal zárta el kapuit a filméletnek ez elől a fontos, sőt elengedhetlenül szükséges tényezője elől.

A filmzene a napisajtó kritikai ro-vatában — ez valóban olyan lendítő erőt jelentene, amely Budapestnek omúgyis meglehetősen fejlett mozi-kulturáját még a mostaninál is széle-sebben támasztaná alá.

Nem az a céloom, hogy a film kísé-rőzenéjének szükséges voltát újra fel-fedezzem. Ez utat tört magának már akkor, amikor a film, mint *tömegszük-séglet*, mint mindennapi kenyér meg-született. De a film kísézőzenéjével olyan kísézőjelenségek vannak kap-csolatban, amelyeknek a nagy nyilván-nosságba való átvitele, a köztudatba való átplántálása elsőrangú követel-mény magának a filmkultura szem-pontjából.

A film kísézőzenéjének fontossága mindenki előtt nyilvánvaló, ezt min-den mozilátogató az eleven bőrén sa-játmaga is tapasztalhatja, még csak az sem kell hozzá, hogy az illető zene-kedvelő legyen. Ez olyan *pszichologiai szükségesség, amelyet a vetítővászon síkjának némasága vált ki az ember-ből*. A mozivászon pszichológiája még egy olyan ponton követeli elengedhe-tetlenül a néma mozgással párhuzas-

mosan haladó külső akusztikai benyo-másokat, amely öntudatlanul is ha-táskörébe von mindenkit, aki az első-tétített nézőtéren ülve szemét merőn, koncentrált figyelemmel szegzi a vetí-tősíkra: *a szuggesztív hatásra* gondo-lok, arra az enyhe hipnózisra, amely mindenkit hatalmába kerít, ha különö-sen a nézőtér földszintjén hátrahajtott fejjel, homályban ülve (ez a két utóbbi körülmény különösen fontos a hipno-tikus vonatkozások szempontjából) egy megmagyarázhatatlan belső kon-centráció sokszorosan fokozó erejének engedni kényszerülve, léleketfojtva figyeli a *lebegő alakok* mozgását.

Mi sem természetesebb, hogy a zene transcendentális mivolta ezt a saját-ságos „mozi-lelkiállapotot“ nemcsak, hogy ébren tudja tartani, nemcsak, hogy fokozni tudja, hanem sokszor döntő fontosságú tényezője egy-egy film sikerének, — de a kellő hozzáér-tés elengedhetlenül szükséges érzék, művészi, átfogó pillantás hiánya, egy-szóval a kép *hangulatának félreisme-rése*, helyesebben kellő módon való *felnemismerése* egy-kettőre ronthat az általános hatáson, egy szempillantás alatt kizökkenheti a nézőt abból a transcendentális határokon járó „lelki-állapot“ból, amely az első-tétített né-zőtér atmoszféráját megüli.

A film kísézőzenéjének ez a döntő módon fontosságú erősítő vagy gyen-gítő interferenciája az a jelenség, amely eddig nagyon kevés figyelmet keltett az egyébként szakavatott film-kritikában. Pedig a filmet kíséző zene olyan *helyzeti energiát* tud adni a cse-lekmény egyes szituációinak, hogy egészen jogos az a sokszor hallott és

hangoztatott megállapítás: a zene szerves, részes kiegészítője a filmnek. Annál kirívóbb az az ellentét, hogy a filmbírálat mellett a filmnek ezt a szerves alkatrészét, a kísérő zenét legtöbbször teljes figyelmen kívül hagyja, vagy csak épen megemlíti a recenzens. Pedig, ha igazán bonckés alá venné, nemcsak a napisajtó zene-, vagy filmrovata gazdagodna egy ma még *parlagon* heverő jókora területtel, nemcsak a filmmel szemben felelné meg még hatványozottabban igazi hivatásának a kritikus, hanem olyan feladatot végezne el még egy csapásra, amely neki, mint a nyilvánosság leg-hatalmasabb képviselőjének, megadná a módot, hogy a laikus, nem zeneértő, vagy csak az egészen könnyű zenét kedvelő mozilátogató közönségre szinte *nevelő, irányító, tanító* hatást gyakoroljon és a maga néhány sorba, vagy mondatba sűrített megállapításaival közelebb vigye a mozilátogató közönséget a mai modern filmkísérő zene jelentőségének felismeréséhez, átvigye a köztudatba a filmelőadás, illetve a film hatásának szempontjából való fontosságát és végül kíméletlenül szigorú módon ítéljen minden olyan esetben, ahol a *filmzene összeállításánál felületességet, stilszerűtlenséget, egyszóval vásári, művészietlen munkát talál.*

Felesleges rámutatni arra, hogy a film kísérőzenéje majdnem egy emberöltőn keresztül a fentebb említett pszichológiai okoknál fogva csupán a

„néma ür“ kitöltő masszáját szolgálta. A zeneirodalom legkülönbözőbb területeiről előráncigált mindenfajta művek, a legklasszikusabb műremektől a közönséges, legkönnyebb fajsúlyú „gassenhauerek“ig igen jó szolgálatot tettek, annál is inkább, mert a zeneműkiadók kiszimatolva a jó üzlet kínálkozó alkalmát, a legelképesztőbb „könnyű“, „félnehéz“ és „nehéz“ betéteket termelték a legtöbbször 3—15 tagból álló mozgószínház zenekarok számára. Ezek a szalon-együttesek természetesen lejátszották a közismert melódiákat az első kótafejtől az utolsóig és a karmesternek eszéágába sem jutott azzal törődni, hogy a zenekíséret *menete szorosabb összefüggésben legyen és az egyes szituációk hangulatával.*

*

Magyar karmester a müncheni Phöbus-Palast élén. László Sándor a külföldön élő kitűnő magyar zongoraművész és tanár, aki az utóbbi hónapokban számos hangversenyt adott a külföld nagy fővárosaiban, visszatért Németországba és elfogadta az Emelka meghívását Münchenbe, ahol átvette a *Phöbus-Palast*, München legszebb nagy filmszínházának, *művészi és zenei* vezetését.

Moziorgonisták iskolája Londonban. A Britisch Gaumont egy londoni orgonakészítő gyárral karöltve orgonista iskolát létesített, amelynek célja, hogy a hallgatókat nemcsak a filmzene különböző elméletére, hanem főleg az orgonajáték mesterségére hivatászerűen kioktassa.

Őrizze meg a FILMKULTURA minden egyes számát: II lap érdekes és értékes filmkönyvet ad.

KURCZ ÉS LAJTA

PHOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZET

BUDAPEST, VIII., VIG-U. 3.

TELEFON: JÓZSEF 353—18.

MAGYAR MOZGÓFÉNYKÉPKEZELŐK ORSZ. SZÖVETSÉGE

MIÉNK KÁVÉHÁZ

BUDAPEST, VIII., JÓZSEF KÖRUT 29. SZÁM.

Telefon J. 311—38

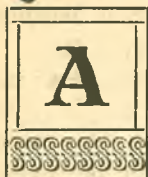
Munkaközvetítő: BOGNER GYULA, a munkaközvetítés díjjalan.

FILMTECHNIKA

HAMZA DEZSŐ
filmtechnikus (Páris):

A FILMFELVÉTEL ÚJ PROBLÉMÁI — A HELYES BEÁLLÍTÁS ÉS A TÉRMÉLYSÉG —

A felvételezési munkák állandóan szebb és bonyolultabb feladatok elé állítják az operatőröket és azok megoldásával elért fotografiai hatások mind jelentősebb tényezői lesznek a filmek esztétikai értékeinek.

Az operatőr munkája így természetesen mindinkább tökéletesebb lesz és így mindjobban nőnek a vele és képzettségével szemben fellépő igények is. Foto-optikai és filmtechnikai ismereteit állandóan gyarapítania kell. Ezer olyan kérdés merül fel, amelyben járatosnak kell lennie, panchromatizmus külső és belső felvételek, azonos kolorit hatása stb. stb. úgy, hogy vagy *lépést tart ezekkel a követelményekkel és a felvételezések technikai vezetőjévé képezi ki magát, vagy egyszerű fotografiai munkása marad a filmnek és így új technikai szakerők beiktatása válik szükségessé.*

Szeretnénk itt néhány tanulmányban néhány technikai vonatkozású kérdésre rámutatni, hogy azok a fiatal magyar erők, akik érdeklődnek új filmtechnikai és optikai kérdések iránt, mintegy első figyelmeztetést kapjanak azok létezéséről és tudásuk szükségességéről.

*

A filmoperatőr, ahogy azt már öreg kollegájától, a fotografustól tanulta, homályos üvegre vagy filmre „beállította” felvétel előtt a szüzsét. Természetesen a film felvevőgép előtt játszó

színésznek a géptől való *távolsága* erősen változott, sokszor az „élesség” a képtisztaság rovására.

Elcinte a kis focus távolságú objektívek egyeduralma idején egyszerűen a végtelenre tolták a lencsét és úgy ahogy, meg volt oldva minden probléma.

Ma az optika *speciális új lencsék*et nyújt az operatőr rendelkezésére, a laboratóriumokban dolgozó vegyészek a filmmel végzett *kutatásaik során kimutatták*,* hogy a közönséges film emulzió 1/50-ed milliméter nagyságú pontokat is meg tudjuk különböztetni; tehát a filmoperatőr nem elégedhet meg a fotografus $\frac{1}{5}$ — $\frac{1}{10}$ -ed milliméternyi élességével. Sokszor a filmrendezés is egész különös feladatok megoldását kívánja meg az operatőrtől és így ma már mind gyakrabban állítják be az objektíveket optikai tulajdonságaik segítségével. Egyes, főleg premierplanokhoz használt objektívek speciális tulajdonságaitól eltekintve, általános alapul szolgál az ily beállításoknál a lencsék *térmélység*-nek nevezett sajátossága.

*Térmélység*nek nevezzük az objektíveknek azt a tulajdonságát, hogy *élesen* adják vissza azoknak a pontoknak (tárgyaknak) a képét is, amelyek bizonyos távolságnyira fekszenek ama sík előtt vagy mögött, amelyre a beállítást megtettük. Így például, ha x ob-

* A David és Walters által a Washingtoni Standard irodában folytatott kutatások 1921—22; továbbá C. Hardy és L. A. Jones stb.

jektivet 6 m-re állítom be, akkor az élesen rajzolja nemcsak a tőle pontosan 6 méternyire fekvő tárgyak képét, hanem mondjuk 5 métertől egész 7-ig: lévén ez esetben 5—7 m az x objektív 6 m-re kifejezett termélysége.

Egészen egyszerű számítás segítségével pontosan meg tudjuk határozni egy objektív termélységének bármely beállítási távolságra vonatkozó két határ értékét és így anélkül, hogy *homályos üvegen* állítottam volna be a gépet, tiszta képet kapok és azonkívül pontosan tudni fogom, mely távolságokon belül fekvő tárgyak képét rajzolja élesen az objektívem.

Hogy megértsük az erre vonatkozó számításokat, először meg kell ismerkednünk a *hyper focus* távolsággal. Valamely objektív hyper focus távolsága alatt azt a legkisebb távolságot értjük, ahonnan kezdődőleg élesen rajzol a végtelenre történt beállítása mellett az illető objektív. Pld. egy 50 mm focus távolságú f/6.3 diaphragma nyílással dolgozó objektív a végtelenre beállítva a 15 méter távolságra fekvő tárgytól kezdve rajzol élesen,** ha 0.025 mm képtisztaságot követelünk meg.

Mint már említettük, a mozgófényképészet nagyobb élességet követel meg, mint a közönséges fotográfia, ezért vesszük alapul a gyakorlatilag

** A normális mm pupilla nyílású emberi szem, alkalmazkodás nélkül tisztán látja a 13 méter és végtelen között fekvő tárgyakat (amiről bárki meg is győződhet tapasztalás útján.)

legmegfelelőbb 0.025 mm képtisztaságot.***

Ha tehát az elmondottak alapján 0.025 mm képtisztaság mellett akarjuk kiszámítani valamely objektív hyperfocus távolságát, úgy a következő képletbe kell helyeznünk az objektív ismert tulajdonságait:

$$D_h = 40 f^2 \frac{2 y}{f},$$

ahonnan $f = a$ milliméterekben kifejezett focustávolsággal; $\frac{2 y}{f} = a$ hasznos nyílás és focustávolság viszonyával.

Vagyis, ha ki akarjuk számítani az előbbi $f = 50$ mm és f/6.3 diaphragma nyílással dolgozó objektív D_h , azaz hyperfocus távolságát, akkor fenti képlet alakul ki:

$$D_h = 40 \cdot 50^2 \frac{1}{6.3} = 15873 \text{ mm}.$$

Fölösleges számítások elvégzésének kikerülése végett az alábbi táblázaton adjuk mm-ekben a fontosabb *objektív típusok* hyper focus távolságait, különböző leggyakrabban használt diaphragma nyílások mellett. (Gyakorlati számításokhoz bőven elég ezeknek centiméterekre kikerekített értékeit használni, pld. fenti 15873 mm számításoknál 15.90 méterre kerekíthetem ki.)

*** H. Wahlin (Nordisk Tids f. Foto 927 XI, XII) táblázataihoz határértékül 1/2000-ed részét veszi a focus távolságnak. (Mi gyakorlati szempontokkal vezetve nem a focus távolságra vonatkoztatott képtisztaságot vesszük alapul; mert különböző focustávolságú lencsékkel a film anyagi tulajdonsága és a vetítés által meghatározott állandó értékre törekszünk.)

Hyper focus távolságok m/m-ekben:

		f/3.5	f/4	f/4.5	f/5.6	f/6.3	1/8	f/9	f/11	f/16
		d i a p h r a g m a n y í l á s n á l								
focus távolság m/m-ekben	35	13999	12250	10888	8749	7777	6125	5444	4699	3065
	50	28571	25000	22222	17857	15873	12500	11111	9999	6250
	75	64285	56250	49999	40178	35714	28125	24999	22499	14063
	90	92570	81000	71999	57857	51428	40500	35999	32399	20250
	105	125993	110250	97999	78749	69999	55125	48999	44099	27562

Miután tisztában vagyunk a D_h -val, ráterhetünk tulajdonképpeni célunkra, a *térmélységnek* kiszámítására és használatára a filmfelvételezéseknél.

Használatának fontosságát könnyen megértjük a következő példa útján: Tegyük fel, hogy valamely film külső felvételeit készítve, a rendezés megkívánja, hogy, mondjuk, egy lovasport vagy egy autó meglehetősen távolról (50—60 méterről) a lehető legközelebb jöjjön be a géphez; ha a kezdetben lévő nagy távolság követelménye szerint az objektivet végtelenre állítjuk (tegyük fel, hogy a világítási viszonyok folytán az előbbi példához használt objektívvel dolgozunk) akkor az tisztán fogja rajzolni az autót mindaddig, amíg 15 méternyire nem közelíti meg a felvevőgépet (mivel D_h -ja = 15.90). Ha azonban a D_h -ra állítjuk be az objektivet, akkor az autó egész 7 méterig közelítheti meg a felvevőgépet úgy, hogy azért a végtelenben fekvő tárgyak is élesek maradjanak, mert a 15 méterre beállított objektívünk *térmélységének* határai jelenleg 7 m is a végtelen.

Hogy *bármely* távolságra megtudjuk a *térmélység* határát, vagyis azt a két távolságot, amelyen belül tiszta képet érünk el az illető távolságra beállított objektívvel, akkor elegendő az alábbi képletbe behelyezni az objektív focus távolságát = f ; a használt diaphragma nyílás melletti hyper focus

távolságot = D_h , és azt a távolságot, amelyre az objektív be van állítva = T .

Igy,

$$\text{a közeli határ} \dots t_1 = T \frac{D_h + f}{D_h + T},$$

$$\text{a hátsó határ} \dots t_2 = T \frac{D_h - f}{D_h - T}.$$

Például: tudni akarjuk, hogy arra a 8 méterre beállított 50 mm focustávolságú objektív, amely $f/5.6$ diaphragma-nyílással dolgozik, mely távolságtól *meddig* fog élesen rajzolni és így *meddig* az a *térmélység*, amelyen belül kell maradniok valamely jelenet szereplőinek. A feladat megoldásához a következő képlet kell:

$$t_1 = 8 \frac{17.90 + 0.05}{17.90 + 8.00} = 5.54,$$

$$t_2 = 8 \frac{17.90 - 0.05}{17.90 - 8.00} = 14.42.$$

Tehát 5 és fél métertől egész 14 és fél méterig kapok éles felvételt.

Ügyeljünk számításainknál arra, hogy a különböző adatokat *egyező egységekben* fejezzük ki! Fenti példánk méterben lett fölírva, ezért az $f = 50$ mm itt = 0.05 méter! stb.

A *térmélység* használatára ezer alkalom nyílik, így megkapom pld. egy *játszótér mélységét* úgy beállítva, hogy homályos legyen állandóan a díszlet, stb. stb. De ez már a külső viszonyoktól és kinek-kinek a *művészi törekvéseitől* függ és messze túl vezetne jelen ismertetésünk keretén.

Tréfák, szindarabok és zeneművek

Uj árjegyzék most van sajtó alatt.

nagy választékban kaphatók a „SZÍNHÁZI ÉLET” szindarab-osztályánál, Budapest, VII., Erzsébet-körút 29.

Meglelenés után kívánságra ingyen küldünk.

KIS KABARÉTRÉFÁK ÉS KOMÉDIÁK:

A cárnő esernyője Szenes B. 5 férfi, 3 nő	P 1.---	Felőségem cipője Békeffy L. 2 férfi, 1 nő	P 1.---
A csábító Orbók A. 2 férfi, 1 nő	— P 1.---	Fogadjunk Szilágyi L. 3 férfi, 1 nő	— P 1.---
A családok Kőváry Gy. 3 férfi, 3 nő	— P 1.---	Fönök úr neje Liptai I. 2 férfi, 2 nő	— P 1.---
A csalhatatlan Awercsenkó 2 férfi, 1 nő	P 1.---	Dávid contra Góliát Bus Fekete L. 7 férfi	
Csábítsa el a feleséget Szilágyi L. 3		1 nő	P 1.---
férfi, 1 nő	— P 1.---	Gazi és Mercedes Harsányi Zs. 3 férfi,	
Csirkefogó gazember Szenes B. 2 férfi	P 1.---	1 nő	— P 1.50
Csöbör és vödör M. Henequin 4 férfi, 3 nő	P 1.---	Gólya és Gizike Harsányi Zs. 3 férfi, 1 nő	P 1.---
Az efezusi özvegy Vámos B. 1 férfi, 1 nő	P 1.---	A gyászruhás hölgy Pajzs E. 1 férfi, 1 nő	P 1.---
Egy pesti utazó ne olvasson francia lapokat Szenes B.	— P 1.---	Haide Harsányi Zs. 2 férfi, 1 nő	— P 1.---
Az Eszák fog meghalni Szenes B. 2 férfi	P 1.---	Harmadszor Liptai I. 3 férfi, 2 nő	— P 1.50
Első tanítvány Szenes B. 2 férfi, 1 nő	P 1.---	A házi barátó Szentmiklóssy I. 2 férfi,	
A focsegő O. Daymoff 1 férfi, 1 nő	— P 1.---	2 nő	— P 1.---
		A Loventeliúk Dr. Nyári A. 3 felv. színmű sajtó a.	

FILMIRODALOM SZAKSAJTÓ

Charlie Chaplin: Hallo Europa! Pauli List Verlag, Leipzig. Ára kötve M 4.50.

Erről a nagy művészről már számos életrajzi adat, könyv és leírás jelent meg, amióta a hír szárnyra vitte. Főleg a német szakirodalom gazdag Chaplin-életrajzokban, jóllehet ez a nagy művész angol, illetve amerikai származású. Chaplin kétségtelenül az utolsó évtized legnagyobb filmművésze, akinek egyénisége, páratlan komikuma, ragyogó filmjátszóképesége szinte predestinálták arra, hogy őt a világ filmkultúrájában úgyszólván a legelső helyre állítsák és a legelső helyen említsék. Chaplin most maga írt egy könyvet, amelyben az önéletrajzát, történetét, szenvedéseit, felfedeztetését, sikereit, szerelmeit megírta: szóval minden, ami az ő életével kapcsolatban az ismeretlenségtől a mai nagy hírnévig lejátszódott, sorra felvonul ebben a ragyogó kiállítású könyvben. Ebben a műben bemutatkozik egy ember a maga teljes lényével, hogy a betű kiegészítse a róla alkotott véleményünket, azt a véleményünket, amit a filmmel kapcsolatban róla táplálunk. Könyvében elvezet bennünket Londonba, ahol született, ahol gyerek volt, Párisba és Berlinbe, ahol nagy sikerei voltak és leírja a háború utáni korszak sok-sok érdekes momentumát. Ebben a könyvben Chaplint, az embert ismerjük meg és aki ezt a könyvet elolvassa, az meggyőződik arról, hogy Chaplin nemcsak mint művész nagy, hanem mint ember is csupa szív, csupa érzés, csupa élet.

Dr. Hermann Treuner: Filmkünstler. „Wir über uns selbst“. Sybille-Verlag, Berlin 1928.

Azoknak a könyveknek a száma, amely a filmélet kiválóságainak az élettörténetét tárja elénk, egy igen szép és vaskos könyvvel szaporodott, egy olyan komoly és értékes művel, amely valóban nélkülözhetetlen szolgálatot tesz nemcsak a szerkesztőségi asztalon, ahol minden pillanatban kellene az adatok, hanem szükségesé van erre a filmkölsönzőnek és a mozgóképtulajdonosnak egyaránt, mert hiszen az életben gyakran előfordul, hogy

nem ismerjük közelebbről azt a filmsztárt, akinek a nevéhez annyi üzleti érdek és annyi üzleti siker fűződik. A könyv szórakoztató, összefoglaló kompendium 270 filmsztárról, akiknek az élettörténeti leírása kvázi filmszerűen rajzik le előttünk. A filmszínházak és filmvállalatok „reklámschefjei“ egy percig sem nélkülözhetik ezt a könyvet, de kedves olvasmány ez a közönség számára is, amely sokszor kíváncsi kedveltjeinek az életére, intimitásaira és sokszor jelentéktelen apróságaira.

Hermann Weisskopf: Die Zukunft des Films. Psychokosmos-Verlag, München-Leipzig-Zürich.

Egy német folyóirat, amely „Erwachen“ (Ébredés) címen jelenik meg Németországban, most egy 100 oldalas külön füzetet adott ki, amelyben igen sokan a film jövőjéről elmélkednek. Igen ismert német szakírók: Dr. Oscar Kalbus, Ernst Iros, Walter Jerven, Dr. Guido Bagier és mások vonulnak fel a film védelmére, a film propagálására és jelzik azt az útat, amelyen a filmnek haladnia kell. A füzet rengeteg képet tartalmaz és ez is külön érdekességet és értéket ad a könyvnek.

Wolfgang Jens: „Hallo! Sie filmen noch nicht?“ Verlag: Union Deutsche Verlagsgesellschaft Berlin-Stuttgart.

Az amatőr-kinematográfiairól is már meg lehetős gazdag szakirodalom alakult ki, de minden egyes könyve, amit az amatőr-kinematográfiaival kapcsolatban megjelentetnek, nyeresége a filmirodalomnak. Ennek a könyvnek a szerzője, Wolfgang Jens, Drezdában élő filmszakíró, aki ebben a könyvében sorra veszi az amatőrök részére szükséges technikai tudnivalókat és igen élvezetes egyszerű nyelven tárja ezeket a mondanivalóit az olvasó elé.

Die Aktinität der Nitalampa und ihre Messung und „Die Nitalampe im Kinoatelier“ Verlag der Osram G. m. b. H. Berlin.

Még eldöntetlen kérdés, vajjon a gyakorlatban mennyiben felel meg az az újszerű műtermi világítási rendszer, amely átmene-

tileg izgalomba hozta a filmtechnikusokat. A probléma maradjon szakkérdésnek, ezt ehelyett nem óhajtjuk tárgyalni. Mindenesetre örvedetes, hogy könyv jelent meg erről, amely ugyan egyoldalúlag a gyártó cég szempontjából ismerteti a kérdést, tény azonban az, hogy valamelyes bepillantást enged ebbe a kérdésbe.

A „The Spotlight“. Londonban néhány hónap óta egy albumszerű lap jelenik meg, amely ragyogó kiállításban, finom chromopapíron nyomva, minden negyedévben hagyja el a sajtót. „The Spotlight“ a címe ennek a negyedévenként megjelenő lapnak, amely művészek és az angol filmszakmában dolgozók címtárát, leírását és adattárát tartalmazza. Valójában inkább könyvnek látszik, mint lapnak, mert ez az igen értékes folyóirat-könyv inkább folyóiratnak, mint könyvnek vallja magát. A gyakorlat azonban inkább könyvnek minősítené, mint lapnak. Akinek itt nálunk valamilyen összeköttetésre van szüksége az angol filmszakmával nem tudja nélkülözni ezt a rendkívül becses és gazdag lapot. Rengeteg képet, az újjáéledő angol filmgyártás minden ismert férfi és női sztárját látjuk ebben a kitünően összeállított könyvben, amelynek évi előfizetési ára 12/6 d=12 shilling és 16 penny, vagyis kb. 16 pengő.

Egy-egy negyedévenként megjelenő füzetnek tehát mindössze 4 pengő az ára, viszont ezzel szemben hallatlanul becses és értékes gyűjteményt nyújt a lap.

*

Ufa-Berlin: Huszonkét darab fantasztikus színű füzetet adott ki a *berlini Ufa* a német mozitulajdonosok tájékoztatására. Külön erre a célra készült tokban kapjuk kézhez ezt a 22 füzetet, amelyek mindegyike más-más színekben jelent meg. A füzetek reklám-ötleteket adnak a német mozitulajdonosoknak. Tizenkilenc nagy Ufa-filmről szól egy-egy füzet, míg 3 füzet a híradókat, a groteszkfilmeket és az Ufa-kultúrfilmeket ismerteti. A *Scherl-Verlag* bravuros munkát végzett, amikor ilyen remek nyomdatechnikai feladatra vállalkozott.

Uj szaklap Prágában. „Prager Filmkurier“ címmel új hetilap indult meg Prágában, ugyanolyan nagyságban, mint a Magyar Filmkurir, csak hogy rendes újságpapíron nyomva. A lap, amelynek szerkesztője Frank Argus, ismert prágai szakíró, a csehszlovák filmszakma külföldi orgánumának vallja magát. A lapot értékes cikkek és gazdag hírosvat tarkítják és eddig már 4 száma jelent meg. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Prag, II. Revolucni 6.

NYERSFILM

POZITIV, NEGATIV EREDETI GYÁRI ÁRON

KINECHROM, PANKINE, SUPERPAN (éjjeli felvételekre). SZINES POZITIV, ANILINFESTÉKEK.

Vezérképviselő Magyarország részére:

LAJTA ANDOR

Budapest, VII., Erzsébet-körút 30. Telefon: J. 363-76.

Minden várakozást felülmúl **Anna May Wong** hatalmas filmje

SONG

A KELET LILIOMA

Rendezte: **Richard Eichberg**. A férfi főszerepben: **Heinrich George**.

Novemberi szenzációk!

KORDA MÁRIA

e legpompásabb és egyéniségének megfelelő szerepe

TESHA

Dráma 8 felvonásban. — Egy csodaszép táncosnő megrázóan izgalmas regénye.

Megjelenik november 15.

MONTY BANKS

első világlágere az új B. I. P. burleszkszenzáció

ÉVA ALMÁJA

Komédia 6 felvonásban. — Megjelenik november 22.

Rádium Filmipari Rt.

VII., Rákóczi-út 36. Klauzál-uca 2.

Telefon : J. 418-27.

Az 1929. évi produkciónk

nagy filmjei a következők:

SHOW BOAT *

EDNA FERBER hasonlónévű regénye után. Rendező:
HARRY POLLARD. Főszereplők: LAURA LA PLANTE
és JOSEPH SCHILDKRAUT.

BROADWAY *

A híres szinpadiszláger „BROADWAY“ után.
FEJÓS PÁL rendezésében.

ERIC THE GREAT *

SVEN GADE könyve nyomán. Rendező: FEJÓS PÁL.
Főszereplők: CONRAD VEIDT és MARY PHILBIN.

THE DEVIL *

ALFRED NEUMANN régénye nyomán. Főszereplő:
JOSEPH SCHILDKRAUT.

10 szenzációs német-film *

(Fődramaturg: **BIRÓ LAJOS**)

Mint **minden évben**, úgy az 1928-29. évre is a filmek
színe-javát válogatta ki az **UNIVERSAL** budapesti fiókja,
amely most jelentette meg a „*NEVETŐ EMBER*“-t
Conrad *Veidt*-tel és Mary *Philbin*-nel.

UNIVERSAL-FILM R.-T.

BUDAPEST, VIII., NÉPSZÍNHÁZ-UGCA 21. — TELEFON: J. 391-76.

TARTALOMJEGYZÉK:

Jeszenszky Andor dr.: A moziengedélyek ügye Magyarországon.

Major Dezső: Uj művészet-e a beszélőfilm?

Hevesy Iván: A film filmszerűsége.

Váci Dezső: Színház és mozgóképszínház.

Dr. gesztesi Balogh Gábor: Egy nap Joinville-ban.

Dr. Medriczky Andor: A filmkultura Törökországban.

A film őskora: Décsi Gyula: Önvallomás.

Pánczél Lajos: Anna May Wong.

Az oktatófilm: Geszti Lajos: Néhány észrevétel „A film: a jövő iskolája” c. közleményre. — Kötelező filmoktatás Magyarországon. — Abbé: Uj magyar oktatófilm. — A Magyar Filmiroda házavatása. — A kultusz-miniszter levele Lisintzky tanárhoz.

A beszélő- és hangfilm: A beszélőfilm csecsemőkora.

Filmzene: Kenessey Sándor: Aktuális problémák.

Filmtechnika: Hamza Dezső: A filmfelvétel uj problémái.

Filmirodalom, szaksajtó.

FILMKULTURA

SZERKESZTI:
LAJTA ANDOR

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST, VII., ERSZÉBET-KÖRÜT 30. — TELEFON: J. 363—76.

Megjelenik havonta.

Minden cikkért a szerző felel.

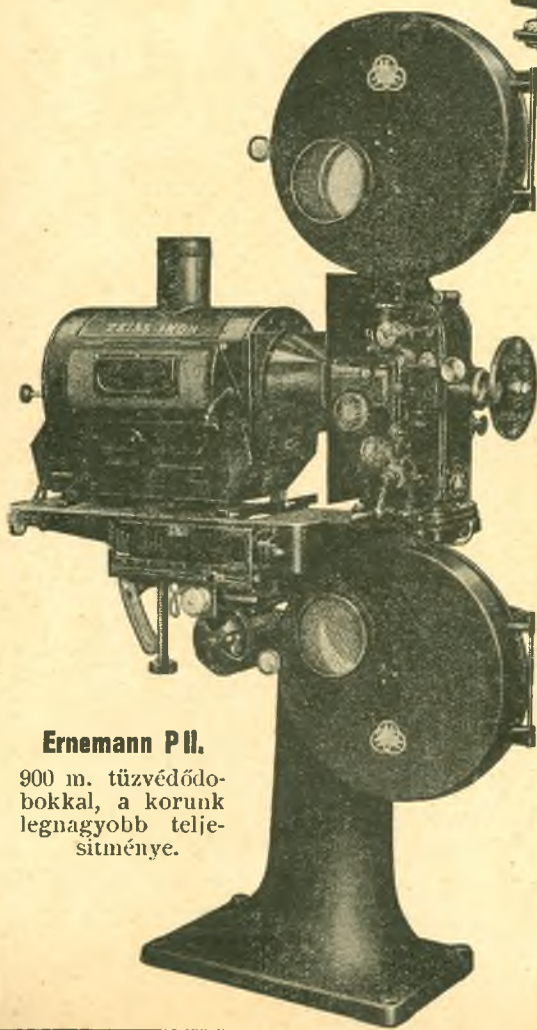
A FILMKULTURA 8. SZÁMA 1928. DECEMBER 1-ÉN JELENIK MEG.

Előfizetési ár az 1928. évre 7 pengő (8 szám.)

Zeiss-Ikon A. G. Dresden

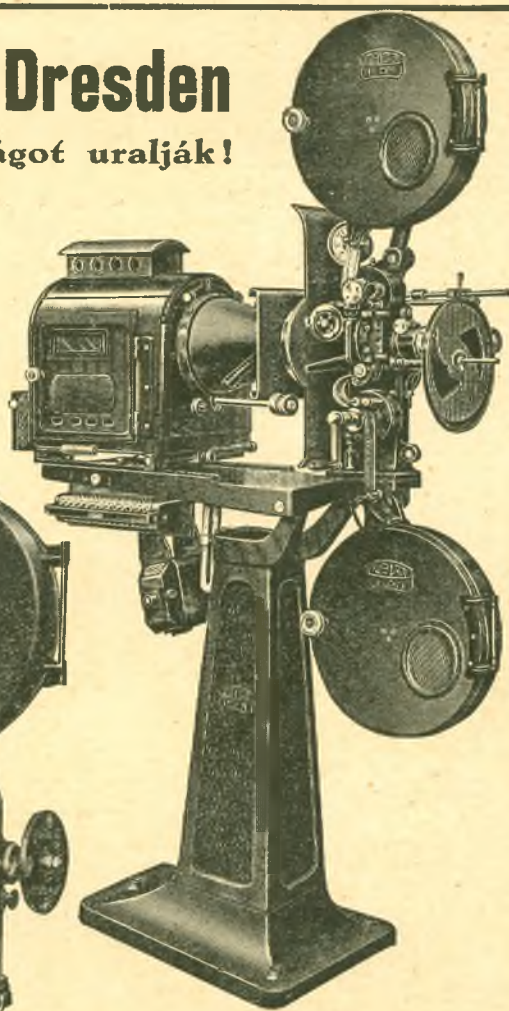
mozigépei az egész világot uralják!

Kiszolgálás
a régi áron.
Kedvező fizetési
feltételek.

Ernemann PII.

900 m. tüzvédődobokkal, a korunk legnagyobb teljesítménye.

Hahn—Goerz I.

600 m. tüzvédődobokkal, a legnagyobb igényt kielégít.

Iskolai és házi mozigépeink a tűzbiztonság szempontjából egyedül állnak.

Magyarországi vezérképviselő:

OFA

KINOTECHNIKAI VÁLLALAT

VII., Erzsébet-körút 13. sz.

Telefon: József 334-40

FILMKULTURA

SZERKESZTI: LAJTA ANDOR

60

I. ÉVFOLYAM
= 7. SZÁM =
1928. NOV. 1.

TAUBINGER
ZOLTÁN dr.
a Magyar Filmroda
igazgatója.

ÁRA 1 PENGŐ